

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Dispvtationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtvte Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

III. De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

sponte combussit. Oporter itaque erroris causas, & occasiones ab eiusmodi personis diligenter exquirere, ut iudicari possit, an ex malitia, an ex ignorantia errant, & possit facilius morbo medicina parari.

S E C T I O III.

De aliis propositionibus infra hæresim, & de variis singularum censuris.

71

Non omnis propositio damnabilis, & quæ censura Theologica affigi potest, est hæretica; ideo postquam de hæresi formalis, & obiectiva dictum est, & de iis, quæ ex parte obiecti ad hæresim requiruntur, antequam vterius predigiamur ad alias, conditiones, quæ ex parte subiecti requiruntur in hæretico, dicendum breuiter erit de aliis propositionibus damnabilibus, quæ non sunt hæreses, & de iis, quæ parte obiecti requiruntur ad eiusmodi censuras imponendas. De quibus agunt Turrecremata, Albertinus, Simeancas, Alfonsus Castro, Cano, Corduba, Penna, & alij apud Suarez in praesenti disp. 19. sett. 2. num. 1. & alij Recemiores in praesenti communiter.

72

Variae species censurarum, seu propositionum damnabilium enunciari solent, quæ despiciuntur sive ex Concilio Constantiensi liss. 8. vbi articulis VViclephi apponuntur respectuè hæc censura, notoriè hæretici, & à sanctis Patribus reprobati: alij non Catholicæ, sed erronei; alij scandalosi, & blasphemæ; quidam piarum aurium offensivi: nonnulli temerarij, & seditionis: Quas easdem censuras apponit idem Concilium liss. 15. propositionibus Ioannis Hus, excepto illo verbo: blasphemos: desumunt etiam ex Bulla Pij V. & Gregor. XIII. edita contra aliquas propositiones Michaëlis Baij, quas respectuè dicunt esse hereticas, erroneous, suspectas, temerarias scandalosas, immittentes offensionem in aures pias. His alij addunt propositionem, proximam hæreti, possumus & nos addere errori proximam, & suspectam de errore. Imò si de propositione non solum infra hæresim, sed in rigore damnabili sermo sit, addenda erunt propositiones, Iudaica, Pagana, Athea. Nam propositio dicens, Christum nondum venisse, sed venturum non est hæretica, cum religionem Christianam non retinet, prout hæretici omnes retinent, ut supra vidimus, sed erit propositio iudaica. Quæ vero dicit, esse plures Deos, non erit iudaica, cum non retineat vetus testamentum, sed Pagana inducens idolatriam; ad quod genus reduci possunt propositiones propriae Mahomerismi, quæ nec Christianam, nec iudaicam religionem retinent, sicut & secundum illam diximus, ad Paganismum reduci. Denique propositio negans omnem Deum erit Athea: de his tamen modo sermo non est; sicut neque etiam de propria hæreti, de qua dictum est supra, sed solum de aliis infra hæresim, de quibus, & de singularum differentiatione in particulari dicendum erit, ut in qualitate, & censura propositionum stabilis aliqua, & certa regula obseruetur.

De Propositione erronea.

73

Erroris vox latissime sumpta attribui potest cui-

libet propositioni falsæ in qualibet materia natu- qui falsum pro vero credit, errat à vero, & de- capitur. Communiter tamen ea vox soler refini- gi ad falsum, quod opponitur non solum vero, fed evidenti, vel certo, quod apud omnes com- muniter certò scitur. Nec appellatur error in Phi- losophia, quælibet opinio falsa, sed que oppo- nitur dogmati certo, & pro tali apud Philosophos recepto. Quare in Theologia non dicitur error, nisi qui certa alicui veritati aduersatur, que apud Catholicos, & Theologos pro certa habetur. Cæterum adhuc hac acceptio est nimis lata, & generica, cum in eo sensu hæresis etiam sit error; & quidem aliquando hæreses erroris nomine appellantur in cap. excommunicamus 2. cap. vltimo de hæreticis, & cap. accusatu, §. ille quoque eodem titulo in 6. Sed nunc magis strictè accipitur, prout est censura specialis infra hæresim: nam quidquid alij dixerint, quæ tacitè refert Suarez vbi supra num. 12. in prædi- Etio Concilio, & Bulla Pontificum, condignatur propositio erronea ad hæretica, & in Theologi communiter mitiorem censuram existimant, & quæ non attingat hæresim.

Quæ autem differentia sit inter hæresim, & errorem omnes eodem modo explicant. Aliqui primò dicunt, errorem esse hæresin fine perti- nacia prolatam, accedente autem pertinacia eis hæresi. Ita Antonius. 2. part. lli. 12. cap. 4. sed id communiter displaceat, & merito, quia per- tinacia habet se ex parte subiecti, non ex parte obiecti: hæc autem censura non tendit ad iudicandum crimen in concreto, sed propositiones secundum se: atque adeo solum ratione sui obiecti. Ande Pius V. & Gregorius XIII. non distinxerunt in sua Bulla duos illos gradus censuræ ex pertinacia, vel eius defectu, nullam enim pertinaciæ agnoscuerunt in Baio, quia semper Catholicus fuit, & Ecclesie obediens, sed ex parte ipsius doctrinæ differentiam inuenierunt inter propositionem hæreticam, & erroneam. Sicut è contra Concilium Conflantiense circa omnes illos articulos æqualem pertinaciæ inuenit in illis hæreticis, & tamen in illis vidit differentiam inter articulos hæreticos, & erroneous. De facto etiam Inquisidores petentes à suis Qualificatoribus censuras propositionum, nihil dicunt de pertinacia, aut culpa Auctorum, sed iudicium exigunt solum de propositione secundum se an sit hæretica, vel erronea, vel temeraria.

Alij ergo secundò dicunt propositionem hæ- reticam esse, quæ opponitur veritati cœlata, non demonstrabilis, v. g. Deus non est Trinus: etio- neam vero, quæ non opponitur veritati Catho- licæ demonstrabilis, v. g. Deus non est, vel Deus non est unus, ira Castro apud Hurradum disp. 8. §. 9. Hoc tamen sustineri non potest, quia quodlibet obiectum reuelatum, etiam si aliunde ratione naturali demonstrati possit, non poterit sine hæreti negari, v. g. immortalitas anime rationa- lis, malitia adulterii, vel fornicationis, ira- menditas Dei, & alia eiusmodi, quæ qui negaret, efficit proculdubio hæreticus, & incurrit omnes ha- reticorum paenam. Si autem obiecta hoc non ef- fient reuelata, quantumcumque probati possent ratione naturali, nec sine culpa negari possent, adhuc non pertinenter ad fidem, quæ credere non potest quidquam, nisi propter diuinum te- stimonium, arque adeo qui ea negaret non pec- carer contra fidem, & per consequens non effec-

hære-

hæreticus, cùm omnis hæresis sit infidelitatis species.

⁷⁶ Alij tertio dicunt, errorem esse, qui negat doctrinam aliquam ita receptam communis Ecclesiæ consensu, ut nullus pius, ac verè doctus de ea dubitate audeat, & licet non sit expressè reuelata aut definita; cfr. tamen Catholica doctrina. Ita Cano, Corduba, & Simancas apud Suarez vbi *suprà num. 13.* Et exemplum afferri solet in negante Beatisissimam Virginem resurrexisse, seu in corpore, & anima esse assumptam: quod licet non inueniatur expressè reuelatum, aut definitum, pertinet tamen ad doctrinam Catholicanam. Item si quis ante Concilium Tridentinum dixisset, eamdem Virginem peccasse aliquando venialiter; cuius licet non fuisset contrarium tunc definitum, non tamen poterat sine errore negari. Hic modus explicandi displicet Hurtado vbi *suprà §. 7.* tum quia specias magis ad propositionem temeraria, tum etiam quia Catholica doctrina est solùm doctrina fidei, qua credita homo constitutus Catholicus. Sed Suarez vbi *suprà* illum facetur esse modum explicandi probabilem: & certè exempla ibi adducta acerbiorum censuram merentur, quam temeritatem, & de primo esse errorem, vel errori proximum fateatur idem Suarez 2. tom. in 3. partem, disp. 21. sett. 1. §. sed quæres, iuncta disp. 3. sett. 1. in fine. Nec etiam verum est, doctrinam Catholicanam esse solùm doctrinam de fide: nam Catholicum est viuens, quare doctrina illa, quam tota Ecclesia indubitanter proficit, Catholica appellati potest. Ceterum, quia error in præsenti materia proximum gradū post hæresim videtur habere, & ideo in Concilio Constantiensi, & bulla Pontificia supra allegatis post hæreticas nominant immediate propositiones erroneas, non videtur satis ad errorem propriè, & in rigore sumptum, quod aduerserur doctrinæ, quam omnes pro certa tenent. Nam temeraria etiam, vel scandalosa propositione, videtur aduersari doctrinæ, quam omnes indubitanter tenent: alioquin non esset temeraria, vel scandalosa. Quare ego regulam illorum Doctorum intelligerem de propositione, qua aduersatur doctrinæ apud omnes Catholicos communis sensu indubitanter recepta, qui nempe ideo de ea dubitare non audent, quia vident valde connexionem cum doctrina fidei. Error enim in fide, opponi debet aliquo modo cum ipsa fide, quatenus saltem negat aliquid, quod propter connexionem cum fide nemo negare audeat. Quando verò communis ille consensus fidiculum aliunde oritur, & non ex connexione rei illius cum principiis fidei, non videatur propriè erronea doctrinæ, qua rem il lam negat; sed aliam censuram habebit ex infra adducendis. Exempla autem apud Suarez adducta, si bene perpendantur, inuenientur eum sibi certi tuditinis gradum apud Catholicos comparasse propter connexionem magnam, quam habent cum doctrina fidei. Ex eoenim quòd B. Virgo f. uerit vera Dei mater, sequi videtur illam non fuisse vñquam peccati actualis ream, quod in Dei matre maximam indecentiam haberet. Sicut etiam ex eadem maternitate, & alii pluribus conjecturis, ac traditione historicæ sequitur eam in corpore, & anima assumptam fuisse in Cœli: quamus hoc secundum, non ita apertam connexionem ostendat, sicut primum, & idea non ita clare constat, quod sit propriè, & rigor-

rosè erronea propositione contraria. In hoc autem sensu propositione erronea coincidet ferè cum modo explicandi eorum, qui dicunt errorem esse, qui negat propositionem Teologicam, de quo postea dicemus.

Quartus ergo explicandi modus est aliorum, qui dicunt errorem esse, qui deficit, ab una, vel altera conditione requirita ad hæresim perfectam: ad hanc enim requiritur, quod certissime opponatur, & indubitanter alicui propositioni, qua certissimè etiam, & indubitanter sit de fide. Quando ergo vel oppositio non est ita certa, vel non est ita certum, quod sit de fide propositione, cui opponitur, tunc deficit ex ea parte ab hæresi, & est error: ita id explicant iudicem Antòores apud Suarez vbi *suprà*, qui hoc etiam probabile reputat, quibus additum Lorcum *disp. 40. num. 7.* qui erroream propositionem definit eam, quaे opponitur quidem fidei veritati, sed non oppositione omnino certa, & indubitata. Hic etiam explicandi modus non videtur omnino satisfacere, quia eiusmodi propositiones magis propriè videntur esse proximè hæresi, quam errores: participant enim substantiam hæresis, quaे est oppositio immediata cum fide; & ideo diximus supra eum cui certò constaret ea oppositio, ita ut nec per principia extrinsecas prudenter posset dubitare, de oppositione cum fide, & cum communis fidelium sensu, non posse sine hæresi assensum eis præbere, licet apud aliquos sit dubium an sine hæreses. Differentur ergo ab hæresi non tam in ipsa substantia, quam in modo, hoc est, in certitudine an sine hæreses, & ideo vocari possunt proximæ hæresi quatenus non ab omnibus, sed à pluribus extimantur hæreses. Quæ differentia non videatur intrinsecas, sed extrinsecas proueniens à iudicio aliquorum negantium esse hæreticas, quod sufficit ut in foro externo ille non condemnetur absolutè, ut hæreticus, quia potest se tueri opinione aliquorum negantium, quod opponatur fidei. Hinc autem colligitur posse, & lape de facto propositiones illas esse intrinsecè hæreticas, quia de eiusmodi propositionibus communiter solent esse Doctorum opiniones affirmantia, & negantia esse hæreticas, vel id quod eis negatur esse de fide. Frequenter etiam opinio affirmans contrarium esse de fide, & illam esse hæresim erit vera: Si ergo opinio illa vera est, propositione illa erit reuera hæretica: sicut sacramentum, de cuius materia sunt opiniones, validum erit, si opinio affirmans materiam illam esse validam vera sit, quamus opinio contraria probabilis id neget. Alioquin si propositione illa nunquam sit hæretica, sed solùm error, nunquam erit vera sententia docens illam esse hæresim, & contrarium esse de fide, nec possent vñquam esse opiniones circa hoc punctum: quia vñ primùm aliqui dubitarent, an sit hæretica ea propositione, eo ipso iam non esset hæretica, atque adeo falsa esset qualibet sententia dicens esse hæreticam. Cùm ergo maneant adhuc in scholis opiniones probabiles diuersæ circa hoc ipsum, an talis vel talis propositione sit hæretica, supponi omnino videtur quod adhuc possit illa esse intrinsecè hæretica, non obstante opinione excusativa illam ab hæresi.

Restat ergo quintus, & ultimus modus explicandi satis communis, & probabilis, quod error propriè sit, qui non opponitur immediate, di communis, & probabilis,

gat immediate propositionem, qua non est de fide sed conclusio solum Theologica, deducta euidenter ex vna de fide, & altera euidenti lumine naturæ. Ita communiter Theologi, ut testatur Bañes in præsenti quest. i. art. 2. in quæstione quæ incipit, *circa hos articulos, vers. nibilominus.* Suarez vbi suprà num. 14. Hurtado disp. 8. §. 10. Turianus disp. 55. dub. 3. Coninck disp. 18. num. 130. Castro Palao tom. 1. tratt. 4. disp. 3. punct. 1. num. 4. & alij ferè communiter, qui communis consensus sufficit, ut nomen erroris eiusmodi propositionibus applicari possit, cum enim haæc propositiones mereantur censuram aliquam Theologicam, nec sint hæreticæ, cum non negent formaliter aliquid reuelatum; debent habere aliquam aliam censuram diuersam ab hæresi, nec potest alia aptior inueniri, quæ eas ab hæresi distinguat: quamdiu enim obiectum contrarium non est in se reuelatum, sed solum ex reuelatis per discutsum infertur, non potest qui illud negat, esse hæreticus, nisi neget etiam præmissam de fide ex qua infertur. Dicitur ergo solum errare grauissimè, quia negat id, ex quo negato conuincit potest adhibito alio principio naturali euidenti ad negandum obiectum fidei. Hoc autem intelligi debet de negante conclusiōnem deductam ex uno principio fidei, & altero euidenti lumine naturæ: si enim negat conclusiōnem euidenti deductam ex duplice præmissa de fide, iam diximus supra esse hæreticum, quia conclusio illa, licet ut conclusio formaliter, & propterea infertur ex principiis reuelatis, non sit actus fidei; obiectum tamen materiale illius potest credi per actum fidei, & continetur formaliter in obiecto præmissarum quod est reuelatum: quare propotio negans illud obiectum non erit erronea, sed hæretica, ut diximus s̄p in variis locis.

*De Propositione hæresi proxima,
vel errori.*

79

Ex proximè dictis facile constabit, quas propositiones comprehendat hæc censura. Lorea vbi suprà num. 1. dicit propositionem contrarialem alicui conclusioni Theologicæ esse proximam hæresi, sed nos cum communis diximus illam appellari erroream: quare Hurtado disp. 18. §. 17. & Coninck vbi suprà num. 132. melius dicunt hac censura comprehendere propositionem oppositam doctrinæ, quæ licet non omnino certa, est tamen probabiliter, & ut plerisque videuntur, de fide: nam sicut illa propositione est ferè, seu proximè de fide quæ plerisque appetit de fide, ita illa erit ferè, vel proximè hæresi, quæ plerisque appetit hæresi. Idem est de propositione illa, quæ oponitur non certa sed plurimum iudicio propositioni indubitate de fide; nam sicut accedit ad oppositionem manifestam cum fide, ita accedit ad hæresim. Quare idem etiam dicendum erit de eo, qui negat conclusiōnem deductam ex duabus præmissis de fide, sed per consequentiam non omnino claram, & certam, vel deductam per certam consequentiam ex duplice præmissa, quæ non sit vtraque omnino indubitanter, sed plurimum iudicio de fide. Sicut enim diximus propositionem guidenter deductam ex duabus præmissis de fide, non posse sine hæresi negari: ita conclusio proximè ad hunc gradum accedens, sed deficiens ex defectu claritatis con-

sequentiæ, vel certitudinis, quod vtraque præmissa sit de fide, accedit proximè, ita ut negant illam accedat proximè ad hæresim.

Hoc tamen meo iudicio iuxta dicta puncta præcedenti, intelligendum ita est, ut possit aliquid eadem propositione esse hæresi ipsa, & tamē affici hac censura, & iudicari proxima hæresi. Quia cum hac censura inauratur propositione illi, who oponit certò doctrinæ, quam non omnes sed plures censem esse de fide, vel quam non omnes sed plures censem opponi doctrinæ indubitate de fide, & s̄p contingat veram esse opinionem dicentium eam propositionem opponi fidei, vel contrarium esse de fide; conueniens est, ut quoties ea opinio vera sit, tunc hæc propositione sit verè, & à parte rei hæresi alioquin opinio dicens contrarium esse de fide, vel eam propositionem verè opponi fidei, non esset vera, sed falsa. Erit ergo tunc re ipsa hæretica illa propositione; in iudicio tamen ultimo cañores non debent iudicare illam, ut absolute hæreticam, & sine addito; sed debent dicere eam plurimum iudicio esse hæreticam, sed quia alij id negant, esse iudicandam proximam hæresi. Et ideo fortasse in Concilio Constantiensi dictum fuit de aliquibus articulis, *esse notoriam heresitatem*, hoc est, certò, & sine controversia; illi autem, qui non omnium, sed aliquorum sententia sunt hæretici, non possunt dici notoriam hæretici, sed dubiè, & id significatur per proximam hæresitatem, & quæ censura, ut supra notabam, non tam videatur intrinsecā ipsi propositioni, quam extrinseca propter diuersa doctorum iudicia, quorum aliqui eam dicunt esse hæresim, alij negant, quam varietatem, & controversiam significamus, dum dicimus esse proximam hæresitatem. Quod immerito negasse videtur Suarez dico s̄p. 2. numero 21. dicens, si erroris nomine intelligatur propositione, cuius oppositio cum fide incerta est, ut ex aliquorum sententia ipse dixerat num. 13, non posse candem propositionem esse hæreticam, & erroriam, quia hoc esset habere certam, & non certam oppositionem cum fide. Sed nos probamus, oppositionem incertam cum fide posse sufficere, ut propositione illa hæretica sit, quia in iis casibus incertitudo frequenter noicit ex diuersis doctorum sententiis probabiliter affinitantibus, vel negantibus, eam propositionem esse hæreticam. S̄p autem contingit propositionem affirmantem esse veram, nam opinio probabilis aliquando & s̄p vera est, tunc ergo vere propositione illa erit hæretica, sed propter opinionem probabiliter contraria non puto esse iudicandam in iudicio ultimo ut hæreticam simpliciter, & sine addito, sed ut hæreticam aliquorum iudicio, & simpliciter, ut proximam hæresitatem.

Notandum tamen est primò circa hanc censuram, ut aliqua propositione ea afficiatur, & iudicetur proxima hæresi, non sufficere, quod vna auctor alter doctor eam dicat esse hæreticam. Sunt enim aliqui proclives, & faciles ad censuras acerbiores, atque ideo plures propositiones innescantur, quas aliqui hæreticas esse dicunt, alij tamen vel solum temerarias, vel fortasse nulla censura dignas. Illam ego solum propositionem indicarem hæresi proximam, quam non omnes, plures tamen graves doctores, & cum graui fundamento dicunt esse hæreticam: ille enim, qui probabiliter hæreticus iudicatur, vel hæreticus

cus est, vel hæresi proximus; ipsum autem proximitatis vocabulum, indicat propinquitatem maximam, quam non habet propositio ex eo, quod ab uno vel altero, & sine graui fundamento hæretica pronuntietur.

82 Secundò notandum videtur cum Hurtado vbi *Propositio suprà §. 21.* propositionem modalēm non esse modālēm est proximam hæresi, ex eo quod propositio Catechistica, seu de *inseſſe*, sit proxima hæresi: exempli, ex eo, plurū affect ipse in hac propositione: p̄nūlī nō q̄d prop̄f. habent iustitiam inherētēm quam ipse dicit proximam hæresi, quia multi communiter dicunt in Concilio definitam esse iustitiam inherētēm vniuersaliter de omnibus. Non tamen erit proxima hæresi propositionis modalis dicens: non est de fide, nec definitum, quod p̄nūlī habeant iustitiam inherētēm. quia hæc non negat obiectum ipsum proximum fidei, nempe iustitiam inherētēm parvulorum, sed solum gradum certitudinis illius veritatis, qui gradus potest esse sub opinionibus, licet obiectum ipsum directum non possit in dubium reuocari. Aliud exemplum est potest de eo, qui negaret sanctū aliquem canonizatum esse in gloria, vel dicere summum Pontificis posse errare in eiusmodi Canonizatione, quæ assertiones mensurantur à Theologis, ut impia, temeraria, scandalosa, & hæreticū lapientes, vt docent Suarez dis. 5. ſcī. 8. num. 8. Cano, & Bañes, quos affect Castro Palao tom. 1. tract. 4. dis. 1. punct. 5. §. 4. num. 1. imò alij addunt esse erroneas, & hæreticas, vt Valencia in presenti dis. 1. q. 1. punct. 7. q. 6. quem affect, & sequitur idem Palao vbi *suprà n. 2.* si quis tamen dicere, non esse hæretim, vel non esse errorem dicere, quod Papa posset errare in ea Canonizatione, hæc assertio reflexa non esset erronea, sed opinio multorum Catholicorum, & his similia reperiunt possunt passim alia exempla.

83 Quæ potest, vta sit gravior censura propositionis, an erronea, an proxime hæresi, intelligendo vtramque censuram in sensu à nobis explicato? Credo, omnibus penitatis graviorem esse censuram erroris: nam qui dicitur hæresi proximus, solum significatur, quod in aliquorum opinione sit hæreticus, quæ tamen opinio falsa est potest; & ideo non inuenitur in eo necessaria connexio cum hæresi, sed contingit. Qui tamen negat conclusionem Theologicam, deducitam euidenter ex premissa certa de fide, & ex alia premissa euidenti lumine naturæ, quæ conclusio sine errore negari non potest, eo ipso inuenitur habere necessitatem ad negandam premissam de fide, quantum est ex parte obiecti negati, quia premissa euidentia necessitat ad eam non negandam, & aliunde constat non posse conclusionem esse falsam, nisi una ex premissis sit falsa: cùm ergo illatio etiam sit euidentia, & negari non possit, inuenitur necessitas, quantum est ex parte obiecti nisi ignorancia excusat, ad negandam premissam de fide, quæ sola potest licet negati. Ideo eiusmodi error obstinatè retentus inducit in foro extero presumptionem adeo vehementem de hæresi, & maiorem, quam inferat propositio hæresi proxima, propter rationem allatam: quod factetur etiam Hurrado dicta dis. 8. §. 20.

84 Hinc infero, sicut datus propositio proxima hæresi, posse etiam dari aliam, quæ sit errori proximam, nempe quando plerisque videtur vnam premissam esse de fide, ex qua, & altera euidentia sequitur euidenter conclusio, quæ negatur

vel etiam quando certum est alteram premissam esse de fide, & alteram euidentem, & plerisque videtur illationem conclusionis ex illis premissis esse euidentem, quamvis aliqui negent euidentiam conclusionis esse euidentem. In utroque enim causa plerisque videtur conclusionem, quæ negatur, esse Theologicam, & per consequens non posse sine errore negari. Sic ergo si quis negat propositionem, quæ plerisque videtur esse de fide, nec posse sine hæresi negari, propositio negans dicitur hæresi proxima, sic quando negatur propositio, quæ plerisque videtur esse conclusio Theologicam, nec posse sine errore negari, propositio negans erit errori proxima, cum eadem omnino sit cum proportione ratio. Quare hpc eodem modo, & cum iisdem observationibus cum debita proportione applicatis intelligendum erit, sicut diximus de propositione hæresi proxima. Vnde hanc etiam censuram videtur agnoscere Coninch vbi *suprà num. 1. 30.* qui eam dicit locum habere quando propositione contradicit conclusioni probabilissimè ex principiis fidei deducit. Quod tamen exemplum ego non facile admittam: nam Doctorum vñus videtur esse contrarius, quorum plures probant suas sententias ex principiis fidei, ex quibus probabilitates putant eas deduci; & tamen alij probabiliter etiam negant euidentiam, & ideo probabilitas, & impunitè docent sententias contiaras: non est ergo proxima errori propositio negans id, quod solum probabilitas infertur ex principiis fidei, sed negans id, quod plerisque videtur euidenter inferri ex principiis fidei, quamvis alii videtur non euidenter inferri, qui est gradus quidem superior, & ideo propius ad errorem accedit, & reddit propositionem errori proximam: ille autem alius gradus longius distat ab errore, cùm inter illum: & errore intercedat hic alius, qui minus ab errore distat.

Dices, vt propositio sit proxima hæresi, sufficit quod plerisque videatur opposita propositioni de fide, licet non omnibus, ergo vt sit proxima errori, sufficiet, quod plerisque, licet non omnibus, videatur opposita conclusioni Theologicam. Talis autem est propositio opposita conclusioni, quæ probabilissimè deducitur ex principiis reuelatis: nam eo ipso, quod plerique eam indicant ex illis principiis deduci, iudicant illam esse conclusionem Theologicam, & per consequens iudicant non posse sine errore negari, quæ omnia videntur consequenter connexa. Respondeo, concessa prima consequentia, negando subsumptum. Sufficit ad propositionem errori proximam, quod sit opposita conclusioni, quam plerique iudicant Theologicam: non potest ramen plerisque iudicari conclusio Theologica illa, quæ solum probabilitas infertur ex principiis reuelatis: omnes enim definunt conclusionem Theologicam eam, quæ infertur euidenter ex via falso premissa reuelata, & altera euidenti. Conclusio ergo, quam omnes fatentur, inferri solum probabilitas ex principiis reuelatis, in nullius sententia erit conclusio Theologica, & per consequens propositio eam negans in nullius sententia negat conclusionem Theologicam, atque adeo non erit errori proxima: non enim est proxima errori, nisi propositio, quæ in plurim sententia negat conclusionem Theologicam, & ideo in corundem sententia est error. Si ergo in nullius sententia conclusio illa negata

85

est conclusio Theologica, quia nemo dicit eam inferti evidenter, sed solum probabiliter ex principijs fidei, non potest estimari à plerisque errore propositio illam negans, & per consequens non debet iudicari proxima errori, sicut nec iudicatur heresi proxima, nisi ea, qua à plerisque, licet non ab omnibus, estimatur heretica.

86

Tripli citer reperi potest satio errori proxima. Primo, quando negat conclusionem, qua euidenter sequitur ex vna præmissa euidenti, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant esse de fide. Secundo, quando conclusio negata infertur ex vna indubitanter reuelata, & altera euidenti ex illationem, quam non omnes, sed plerique iudicant euidentem. Tertium modum addere possumus, quando negat conclusionem, qua euidenter infertur ex vna præmissa indubitanter reuelata, & altera, quam plerique, licet non omnes, iudicant euidentem. Non dico ex vna præmissa reuelata, & altera probabili, nam conclusio ex iis illata etiam per euidentem consequentiam, non appellatur conclusio Theologica, sicut paulo ante dicebamus de conclusione illata ex vna reuelata, & altera euidenti, non per illationem euidentem, sed probabilem: omnes enim eam solum dicunt conclusionem Theologicam, qua ex vna saltem reuelata, & altera euidenti infertur euidenter. Quando ergo constat vnam præmissam esse solum probabilem, conclusio non est in vnius sententia Theologica, atque ideo propositio illam negans neque error, nec proxima errori. Potest tamen contingere ut constet apud omnes alteram præmissam esse de fide; de altera etiam omnes consentiant esse veram, sed aliqui negent esse euidentem, plures tamen id affirmant. Nam sicut solent esse opiniones aliquando reflexæ circa probabilitatem aliarum opinionum, an talis opinio, v.g. sit, vel non sit probabilis; ita aliquando sunt opiniones, non circa veritatem alium sententia; sed circa eius euidentiam, an scilicet sit, vel non sit euidentis: & in eo casu dicimus conclusionem euidenter illatam ex vna de fide, & altera, quam plerique euidenti iudicant, esse talem, ut propositio eam negans censenda sit proxima errori. Ratio autem est eadem, quia sicut conclusio à pluribus estimatur illata euidenter ex vna de fide, & altera euidenti, ab eisdem necesse est, quod estimetur conclusio Theologica; cui enim competit definitio, competit definitum, quare ab eisdem propositio contraria estimabitur error, & ab omnibus debet censeri proxima errori propter regulam supradictam, quod proxima errori est propositio, qua à plerisque, licet non omnibus, iudicatur erronea.

*De Propositione sapiente heresim,
& suspectam.*

87

Aliqui pusant, has duas censuras in eandem coincidere, quia si sapit heresim, suspecta est, & è contra, ita Hurtado dicta disput. 81. §. 22. Alij confundunt sapientem heresim cum errore, ut Simancas, & alij, quos affect Suarez dicta disput. 19. sect. 2. num. 16. qui bene notar, hanc censuram distinctam esse ab errore, & in gradu inferiori, ut colligitur ex brevia citata Pij V. & Gregorij XIII. contra propositiones Baij, vbi alia propositiones dicuntur errore, alia vero suspectæ. Quare minus videtur significare suspecta,

quam erronea, & constat ex te ipsa: quia error concessus cogit ad negandum principium reuelatum, ut supra vidimus; & ideo non solam suspicionem, sed præsumptionem magnum affectat heresi. Suspicio autem multò minus est quam præsumptio, ut constat, quare multò minus cœquitur ad suspectum, quam ad errorum.

Ego itaque puto utramque censura distingue notabiliter ab errore: posse etiam distinguere positione errori proxima, quia hoc à plenarie falsum, licet non ab omnibus, iudicatur errore, quod tamen iudicium non invenitur in propositione suspecta, vel sapiente heresim. Denique credo patrum addere sapientem heresim super propositionem suspectam: posse tamen aliquando inter illas inæ qualitatem considerari. Vnde quidem dat anfam timendi, ne latet hereticandi abfolire esse heresim, vel errorem: dat tamen fundamentum sufficiens ad suspicendum, vel timendum quod Auctor illius propositionis habeat apud se heresim aliquam, veterorem, ex quibus illa propositio oritur. Hoc tamen fundamentum non constitutum est indubitate, sed habet latitudinem secundum magis & minus, & ideo dixi posse secundum illum excessum distinguere duos gradus: aliquando enim fundamentum, sive propter verba, sive propter marciem, sive propter locum, tempus, personam loquentis, & alias circunstancias, tale erit, ut probabiliter possit iudicari, aliquam aliam heresim esse in auctor, ex qua hæc alia assertio procedat: aliquando vero fundamentum non erit tantum, sed solum sufficiet ad id suspicendum. In primo casu poterit propositio appellari sapientem heresim, quia sapientis indicat substantiam rei, que sentitur, & in eodem sensu poterit dici heresim, quia etiam odor ostendit naturam rei odori. In secundo autem casu poterit appellari suspecta, quia non sufficit ad iudicium probable ferendum, quod Auctor sit hereticus, sed solum ad suspicionem, & timorem aliquem absque temeritate concipiendum, que censura minor erit quam prima de sapiente heresim.

Aduerto primò in exemplum huius censuræ affiri apud Lorcum dicta disputat. 60. num. 10. & apud Coninch dicta dub. 8. num. 13. hanc propositionem: statutum, & innile est, sacramentum Eucharistie solemnis ritu per platea circumducere: quia licet nihil dicat contra fidem expressæ, sapit tamen heresim Lutheranam, que in Sacramento altaris negat Christi præsentiam: sed hoc exemplum non videtur esse ad rem: illa enim propositionis hodie videtur iam esse hereticam formaliter contra expressa verba Concilij Tridentini sect. 13. cap. 5. vbi dicitur, declarat preterea sancta synodus p[ro]p[ter] religio admodum in Dei Ecclesiam induitum fuisse hanc modum, ut singulis annis peculiari quædam, & sicut die præcelsum hoc, & venerabile sacramentum singulare veneratione, ac solemnitate celebraretur, utque in processionibus reverenter, honorifice illud per vias, & loca publica circumferretur: & postea can. 6. Si quis dixerit, in Eucharistia Sacramento Christianum virginem Di filium non esse cultularie etiam externo adorandum; atque ideo nec festina peculiari celebriter venerandum, neque in processionibus secundum laudabilem, & uniuersalem Ecclesia sancta ritum, & conuentudinem solemniter circumgessetur.

dum, &c. *Anathema sit.* Propositio ergo, quæ hunc vsum statutum, & iniuritem dicit, non debet appellari sapiens hæresim, sed hæresis manifesta.

90 Aduerto secundò: sicut datur propositio sapiens hæresim, vel suspecta de hæresi, quia fundamenatum præstat maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi, quod Autòr habeat in corde aliquam hæresim, licet propositio non sit heretica; sic dñi propositionem, quæ sapient errorem, vel suspecta de errore, quæcumque cum proportione præstat fundamentum maius, vel minus iudicandi, vel suspicandi quòd Autòr in corde habeat aliquem errorem, nempe aliquod dogma contrarium conclusioni Theologicae: quia censura minor erit, quam sapientis hæresim, vel suspectæ de hæresi, & eodem modo cum proportione debita explicanda est.

De propositione male sonante, & piarum aurium offensiua.

91 Hanc utramque censuram aliqui non distinguunt à sapiente hæresim, quorum meminerunt Suarez dicta selt. 2. num. 18. & Hurtado dicta disp. 8. 1. §. 33. Sed in dicta Bulla Pij V. & Gregor. XIII. condistinguit piarum aurium offensiua, tanquam longe inferior à suspecta, quæ tamen leuior est, quam sapiens hæresim, vt vidimus. Alij non distinguunt male sonantem à scandalosa, quos refert Lorca dicta disp. 40. num. 14. Sed revera in Concilio Constantiensi supra allegato, & in dicta Bulla Ponitificis scandalosa distinguitur à piarum aurium offensiua, & quantum possit eadem propositio esse scandalosa, male sonans, & piarum aurium offensiua, hæc tamen distinguunt possunt in ordine ad diuersa connata, vt videbimus. Suarez vbi suprà dixit, propositionem male sonantem appellari illam, quæ est æquiuoca, & habet sensum etiam Catholicum proprium, sed frequentius voces illæ usurpan- 92 tur in sensu heretico, quòd etiam docuerunt Cano, & Corduba, quos refert, & sequitur Lorca vbi suprà num. 15. & Coninch vbi suprà n. 133. Addit Suarez etiam sit significans quævis sensum Catholicum, & non Catholicum, & ideo non mereatur tam grauem censuram, non excusat ab omni censura, quia imprudenter sine explicacione, aut limitatione profertur. Denique Hurtado §. 36. dicit male sonantem esse, quæ sensum habet congruentem fiduci, verba autem incongrua, itavt malitia huius censuræ non sit in sensu verborum, nec sit argumentum animi infidelis, sed solum in verbis, quia sunt in ea significatione parum aut nihil vñtata, ob quod absonant auribus, vnde ortum est illud adagium, ex verbis inordinatè prolatis enascerunt heresies.

Ego fateor, huiusmodi censuras, si in latiori significatione, & solum iuxta proprietatem vocum accipiantur posse facile coincidere: nam propositio sapiente hæresim proculdubio male sonat, & pias aures offendit: sicut etiam omnis hæresis est error, latè, & communiter sumptu erroris nomine. Possunt tamen hæc eadem nomina fieri quasi propria, ad significandas aliquas particulares propositionum species, vel qualitates ad inuicem distinctas. Et in hoc sensu placet, quod propositio male sonant, dicatur illa solum, quæ non dat audientibus fundamentum iudicandi vel suspicandi quod proferens habeat in corde

hæresim, vel errorem aliquem circa fidem, sed solum peccat in abuso vocum diuersarum ab usu communi, quo solent à fidelibus usurpari. Vnde non placent omnino exempla, quæ affert Lorca, nempe si quis dicat: perniciosem est ditare Clericorum: vel si dicat, Papa non debet dici sanctissimus ratione officij: nam karæ propositiones potius videntur sapere hæresim, vel latenter suspecta de heresi corum, qui dicunt esse contra præceptum Christi, quod Clerici possideant diuitias, vel eorum, qui negant Papam esse supremum Ecclesiæ vniuersalis caput. Melius exemplum est, quod affert Hurtado; si quis dicat, in Deo sunt tres essentia relativa; quæ propositio nullam habet suspicionem hæresis in proferente, omnes enim credunt, eum non ponere tres essentias in Deo, quas Catholicci negant, sed solum tres substantias relativas, quas tamen non deberet significare nomine essentia relativa, quia nomen essentia reseratum est à Doctoribus Catholicis ad id solum, quod commune est omnibus personis.

Propositionem vero piarum aurium offensiua multi non distinguunt, vt diximus à male sonante; quia id quod auribus absonat propter piarum aurium offensiua, aures offendit: nec hic nomine una distinguitur nisi aures Catholicæ, & fideles ita aliqui, quos affert, & sequitur resonante? Lorca vbi suprà num. 14. qui num. 16. adiutit, has pias auras debere esse prudentes, & doctas, nam imprudentes, imperitos, & malevolos offendit aliquando propositio, quæ doctos, prudentes, & benevolos non offendit, & hæc non debet dici piarum aurium offensiua. Alij distinguunt hanc à male sonante, quia hæc addit aliquid in ordine ad religionem. Nam specialiter offendit pias aures, quando aliquid indecens, vel indignum in materia religionis sentitur, vel profetur: ita Suarez vbi suprà num. 19. Addit vero Hurtado vbi suprà §. 38. illam propositionem propriè pias aures offendere, quia indecorum aliquid Deo, vel sanctis, non tamen falsum assertur; vt si actiones humanæ Christi omni homini necessariae, vel eius membra explicitent nominibus obscenis. Idem est, si de statu Ecclesiastico, ceremoniis, sacris, sanctisque viris dicantur ridicula, quibus modestus auditor rubore suffunditur. Vnde adiutit, quanuis hic gradus culpæ minor sit, quam male sonantis, quod attinet ad falsitatem, quia sine falsitate, & sine incongrua significacione vocis potest propositio offendere pias aures; in genere tamen moris esse grauiorem; quia procedit ab animo procaci, & effrenata lingua.

Ego existimo, hanc censuram differre in rigore à male sonante, quia male sonans abutitur vocibus extra communiores significacionem, eas applicando ad minus vñtatam; quare eius indecentia consistit in usurpatione vocum, quæ habent malam significationem, & falsam, licet non usurpentur ad illam, sed ad aliam veram. At vero propositio, quæ solum offendit pias aures, usurpat voces in sola propria, & vñtata earum significatione, & nihil falsum dicit, nec vocibus habentibus aliam significationem falsam, sed tamen dicit id, vel tali modo, vt fidelium pietatem, & reverentiam, si non extinguat; ad minus excepido rem reddat: & id aures pia horrore hu- ius imminentis tepiditatis, auditis iis vocibus offenduntur.

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

A A a Dixa.

Dixi autem, hanc culpam confistere, vel in eo, quod dicitur, vel in modo, quo dicitur, utrumque enim offendere potest pias aures. Aliquando quidem prouenit hæc offensio ex re ipsa, quæ dicitur, quæ licet sit in rigore vera, non debet tamen dici, quia propter fragilitatem, & consuetudinem humanam, non audiuntur sine offensione omnia, quæ in rigore vera sunt. Exemplum esse potest, si aliquis excommunicatus, & nondum absolutus, sed tamen prævia contritione iustificatus occidatur interim propter fidem, & martyris fiat: verum quidem erit in rigore, quod mortuus fuerit persequente adhuc excommunicatione, à qua non fuerat adhuc ritè in Ecclesia absolutus: si quis tamen postea dum eius festum celebraretur, diceret, colimus, & celebramus publicum excommunicatum & anathematizatum, offendere aures pias, quia dicaret id, quod de tali sancto, vel tacendum fuisset, vel saltem non nisi ad eius gloriam, & commendationem proferendum, qui censuram ecclesiasticam apud Deum, sanguine gloriósè profuso compensauit. Idem esset, si aliquis non sine graui fundamento putans deberet ex Breuiario expungi narrationem aliquam, vel circumstatiam historiæ, tanquam minus veram, diceret. Ecclesia nobis fabulas, & Apocrypha narrat: vel si indulgentias aliquas sine sufficienti causa concessas fuisse sciens, diceret, eas indulgentias ridiculas esse, & fabulas aviles pueri solis proponendas. Hæc & similia offendunt merito pias aures, & pietatem, ac reverentiam minuant. Aliquando vero peccatur in modo solùm, & vocibus indecentibus, quibus res alioquin veræ enarrantur, vt in exemplo proposito de Christi membris sanctissimis, vel actibus necessariis, & naturalibus, per obscenas voces significatis, vt si aliquis diceret, Magdalena mererix, Mattheus usurarie, & anare, Petre perire, & Apostata, orate pro nobis: quæ quidem vix vñquam sine blasphemia non hæreticali profeti possunt, & merito in malitia morali præcedunt alias propositiones solùm male sonantes, quæ eiusmodi irreverentiam in Deum, vel sanctos non involunt.

*De Propositione temeraria, scandalosa
& seditiosa.*

Propositio temeraria apud censores Teologos est, quæ contra doctores Teologos sentit sine sufficienti fundamento, quale esset, si magni ponderis ratio, vel graui doctoris auctoritas, qui rem bene discussisse pro ea etiam parte reperiretur. Ad hoc autem, vt propositio hanc censuram meretur, debet esse in materia propriæ Teologica; nam quæ solùm est talis in materia merè philosophica, vel Astrologia. v. g. erit quidem temeraria in philosophia, vel Astrologia non tamen dicetur temeraria simpliciter, & absoluē, quia hæc censura usurpatur solùm in iis, quæ res Theologicas concernunt. Talis erit, si aliquis dicat, aliquem alium sanctum præter Beatissimam Virginem conceptum fuisse sine peccato originali, quamvis hæc grauiorem censuram fortasse meretur; vel eandem Beatissimam Virginem non esse assumptam in corpore, & anima in Cœlum, vel etiam qui negat historias pias communiter ab Ecclesia receptas, & propo-

sitas, v. g. quod Christus B. Thomæ Aquinæ dixerit: *bene scripsisti de me Thoma, & his fi-*

fitas, v. g. quod Christus B. Thomæ Aquinæ dixerit: bene scripsisti de me Thoma, & his fi-

Vt vero hæc censura ab aliis distinguatur, & inferior illis sit, aliquid addendum est: nam in rigore omnis etiam propositio hærentia, vel errorum est temeraria, cum sine sufficienti fundamento opponatur communi doctorum sensu; sed temeritas apud Theologos aliquid minus significat, nempe imprudentiam in opponendo se communi aliorum sensu sine fundamento in materia Theologica; quæ imprudentia Theologis appellatur merito temeritas, sicut etiam non erat imprudentis culpa, qui in materia philosophica singulariter opinatur contra aliorum philosophorum sensum sine fundamento sufficienti, licet culpa, & imprudentia non appelleretur in materia in scholis temeritas simpliciter, vt datus, sed cum addito, nempe sententia temeraria in Philosophia. Ulta hoc tamen addendum est quod propositio illa temeraria in materia Theologica peccet solùm in hoc, & non sit etiam contra fidem directe, vel indirecte: aliqui non dicerent temeraria, sed heretica, vel errores, aut hæresim vel errorum sapientis, vel proxima hæresi, vel errori, &c. Quando ergo dicunt temeraria eo ipso significatur, quod per illam non negat obiectum fidei directe vel indirecte, nec in se, vel in vocibus sit suspicio contra fidem, sed solùm quod in rebus non regulat, & tamend ad Theologiam, vel pietatem spectantibus opponatur sine fundamento communi doctorum, & fidelium sensu. Dicitur autem merito hac etiam censura Theologica, quia licet propositio merito temeraria non negat fidem, nec conclusionem Teologicam; negant tamen temere, & imprudenter aliquid ad Theologiam spectans, & ad doctrinam communem circa res, quæ spectant ad pietatem, & salutem, quam doctrinam, & communem fideliū sensum, mulsum refert indenes conseruat, & coacte efficiatam prohibiti opiniandi libidinem, & temere assertendi quid quid culibet arredit, ex quo paulatim gradus fit ad audendum etiam circa alia, quæ proprius ad fidem acceditur: sunt enim haec omnia quæ a temeraria, quæ doctrinam fidei munit, quibus ablatis facilius patet aditus ad fidem ipsam, vel alia dogmata fidei proxima oppugnanda: quare propter connexionem aliquam, licet non necessariam, nec euidentem, quam cum fide habent, exigunt peculiarem reverentiam, ne facile, & temere contemnantur. Qui enim hodie communem Patrum, vel doctorum sensum, circa conclusionem aliquam non revelant spernit, et spernet communem Patrum sensum in aliquo scriptura loco interpretando, & dicit, eos omnes in eius intelligentia deceptos fuisse, quod proprium hæreticorum est dicentem, verba triplura non esse iuxta Patrum, & doctorum, sed iuxta cuiusque sibi melius sapientis sensum accipienda.

Dubium est, an propositio temeraria sit, que non habet pro se Partes vel doctores graves ita sentientes, quæ dici solent temeraria priuata, tamen an vero illa solùm, quæ habet contra se Patrum, vel Doctorum sensum commonem, quæ dicit se let temeraria posuisse. Nam Suarez dicit, s. 4. libro de laicis, capitulo 20. utramque dicit esse dignam censura, licet mitiori, quæ est solùm priuata, quam quæ est etiam priuata; Hurtadus vero scilicet, 7. commentarius §. 41.

§.41. negat, eam censuram competere temerariae solum priuatiū, eāmque dicit, solum dici improbatum. Sed fortasse de re non poterit esse controversia: nam illa, quae appellantur temeraria, solum priuatiū, aliquid habent etiam de gradu positiū, licet in hoc differant ab aliis, quod Patres, & doctores de iis explicent, & in particulari non fuerint loquuti sicut de aliis, sed solum impliciter, & in communi, v.g. quod aliquis sanctus fuerit conceptus sine peccato originali præter Deiparam, quod exemplum affert ibi Suarez. Nam licet de illo sancto non fuerint Doctores loquuti, posuerunt tamen propositiones yniuersales illum sanctum comprehendentes, & omnes alios, in quibus non inueniantur rationes adeo efficaces ad hanc exceptionem, quales repetiuntur in Deipara: imò hanc assertio grauiori, ut dixi, censura digna videtur. Huc enam spectat illud aliud exemplum, quod affert, de affirmante sine revelatione ut certum, quod dies iudicij erit intra centum annos. Nam hoc etiam affirmare ex propria ratione, & discursu ut certum videtur esse contra regulam generalem, & sensum communem, quod Deus voluerit arcanum illud esse occultum nec posse à nobis ex principiis aliis, sine revelatione diuina certò cognosci. Itaque optimaria regula ad dignoscendum, an proposicio aliqua sit temeraria, quamvis de ea explicitè Patres, vel doctores non sint loquuti, hanc esse potest. Nimirum attendere, quid dixissent Patres vel doctores interrogati de hac propositione in particulari, quamvis ex reliqua eorum doctrina colligere possumus. Si enim certum est, eos licet de facto propositionem hanc non exprefserint, negatur tamen illam fore, si eis proponeretur, hoc sufficit, ut censetur temeraria, cum sit contra habitualem factem Patrum, & Doctorum sensum, qui ita fuerunt, & sunt habitualiter dispositi, ut interrogati ita formaliter dicentes, & exprimerent: quando verò manemus verè dubij, & anicipites quid dixissent, vel dicti sint, si hoc explicitè proponatur, non debet censeri temeraria, licet non habeat positivè pro se communem sensum, quia nec à formalis, nec ab habituali docto- rium sensu recedit.

99 Proposito scandalosa, ut aliquid addat supra prædictas censuras, intelligi debet, que præstat occasionem ruinæ spiritualis, inclinando auditores ad peccata, vel auocando eos ab exercitio virtutum. Tales sunt propositiones detrahentes religioso statu, pericula item pictorum exercitorum exaggerantium, unde tepeleunt homines, & timent, ne in iis periculum sibi lateat. Item si quis populo ad venerationem Eucharistie, vel ad sepulchrum aliquius sancti concurrenti, dicat, quis sit an hoc hostia sit consecrata? quis sit, an hoc sit corpus illius sancti, & non sit corpus aliquius malefactoris loco illius suppositum? Quæ omnia in aliquo vero sensu possunt non esse contra fidem; generant tamen scandalum, & remouent homines ab exercitio pietatis. Aliud exemplum affert Suarez num. 19. nempe si quis absolue dicat imagines non esse adorandas. Hac tamen proposicio plus est quam scandalosa, cum erret etiam circa ipsum dogma fidei, ut constat ex Concilio Tridentino sess. 5. Et ex formula professionis fidei per Pium IV. edita, & quam omnes Episcopi, & aliae personæ emittuntur.

Seditiosa proposicio videtur, quæ ad seditionem Card. de Lugo de Virtute Fidei diuina.

nem contra Principes, vel ad tumultus in Republica excitandos conducere potest. Hæc tamen proposicio nisi aliunde opponatur doctrinæ fiduciæ, vel communiter apud doctores receptæ, non videatur esse censura Theologica. Potest tamen Ecclesia meritò eiusmodi propositiones prohibere, sicut & alias, de quibus nunc dicemus, licet non videantur ad fiduciæ doctrinam pertinere.

De quibusdam aliis propositionum censuris.

Sunt & aliae note, quibus interdum propositiones aliquæ affici solent. Primo solet dici aliqua proposicio blasphemæ, quæ scilicet iniuriam blasphemæ irreuerentiam contra Deum, vel sanctos continent, quæ aliquando potest simul errare contra fidem, & eam blasphemiam hereticalis: aliquando solum peccat contra reverentiam debitam Deo vel sanctis, aut rebus sacris, & tunc solum dicitur blasphemæ, verbi gratia, si quis dicat: intolerabilis fuit pertinacia aliquorum sanctorum Patrum in defendendis suis priuatis erroribus, quos haberunt. Quæ & similia verba irreuerentiam grauissimam contra sanctos continent. Quod idem reperiri potest erga res sacras inanimas: quale fuit quod per Iocum non sine blasphemia dixisse fuit Elizabetha impia Henrici Regis ex Anna Bolena filia; quæ cum de more, adepto Regno, nigeretur oleo sacro, postea sub papilionem parumper ad regales vestes induendas diuertens, nobilioribus circumstantibus ancillis dixisse fuit: Abite, ne favor huius oleris vos offendat. ut referit Sanderus lib. 3. de Schismate Anglicano paulò post initium. Verba sanctæ Anglie, quæ non solum blasphemiam, sed saporem, & odorem, vel factorem heresis animo concepta præ se ferabant, quæ paulò post in lucem orbis apertam imprudentissime erupit.

Secundo dici solet aliqua proposicio, impia quam aliqui mitiori vocabulo, sed minus aptè dicunt, non piæ. Solet autem hæc censura tribui doctrinæ, quæ verus Dei cultus euertitur, vel minuitur, sed posset etiam extendi ad eam, quæ certa pietatis, & præsertim misericordiæ erga proximos opera impediuntur; multoq[ue] magis, si debita erga parentes, vel rem publicam officia disfuderet, qualis erat Phariseorum doctrina, quos Christus reprehendit Matth. 12, qui vt oblationes templi augerent, eas præferebant pietati erga parentes, filiosque impie, licet pietatis prætextu, debita pietate auocabant.

Tertio dicitur proposicio aliqua, iniuriosa. Et quidem, si iniuria sit in Deum, vel sanctos, aut res sacras, erit blasphemia. Potest tamen aliquando esse contra alios, quorum honorum confutis meritis Ecclesia prohibens, & severè puniens libellos famosos contra Principes etiam facultates, aut contra personas publicas, contra ordinem aliquem religiosum, contra Prelatos, Cardinales, & alios. In quibus casibus, licet nihil contra fidem mediata, vel immediate dicatur: sed tamen dicitur contra charitatem, iustitiam, & alias virtutes, quarum indemnitas pertinet etiam ad Ecclesiæ curam, quæ sicut non solum prohibet liberos contra fidem, sed etiam eos, qui sunt contra bonos mores, uta potest linguan coercere ab eiusmodi propositionibus, quæ grauissime bonos mores perturbare possunt, licet nol-

A A 2 lam

lam prorsus hæresis suspicionem secum afferant.
103 Quarto dicitur propositione schismatica, quæ si ne hæresi promoueret schisma, vel illud generare potest, vel ad illud inducere. Quinto dicitur aliqua propositione superflua, quæ nullum quidem errorem, sed tamen superstitionem docet: & eiusmodi propositiones prohiberi solent frequenter, & merito ab Inquisitoribus fidei. Sexto, solent propositiones appellari arrogans, vanas, fulta, insana, quæ ut notaunt Lorca *disp. 40. num. 25.* non sunt censura Theologica: additæ, nec significare qualitatem propositionis, nisi aliquid magis in particulari adificatur.

104

Quæ proposi-
tio insecutum
improbabilitatis
Ultimo solent propositiones aliquæ iudicari improbabiles, quam non esse censuram Theologicam dicit Hurtado *dicta disp. 81. §. 46.* & §. 51. sed plerumque pertinet ad iudicium inquisitorum fidei, quatenus si est in materia morali, potest præiudicium afficer bonis moribus, cum homines indocti, qui non possunt discernere, nec iudicare de vera probabilitate, facile arripiunt laxiores opiniones, quas ab hominibus doctis propositas, & approbatas inueniunt. Si autem materia est merè speculativa, & ex qua nullum fidei præiudicium mediatè, vel immediate imminet, non ita stricte cum illis agi solet, sed relinquit examini, & disputacioni Doctorum. Præfertim cum non raro videamus fieri, quod opinio aliqua, que hoc tempore non appareat probabilis, postea excuso timore, & auctoribus novis Auctoribus, probabilis euadat. Sicut è contra quampulkes opiniones quæ apud antiquos scriptores probabiles erant, nunc iam re melius examinata, & sine Auctore deserite, antiquata, & improbabiles reputentur. Pendet enim probabilitas magna ex parte ex iudicio prudentum, & auctoritatem extrinseca, quæ successu variari possunt, & consequenter sententia probabilitatis: quod in aliis censuris Theologicis non ita sit, nisi denouo auctoritas Ecclesia accedat, que clarius diuinam revelationem proponat, atque ideo faciat, ut iam censetur hæretica propositione, quæ antea sub opinione inter Catholicos erat, vel forte vocabula ipsa in sua significatione variantur, atque ideo possit propositione aliqua nunc admitti, quæ ante reiciebatur. Tunc tamen, licet videatur esse eadem propositione materialis quoad voces, non est tamen eadem propositione formalis, cum voces non retineant eandem significationem formalem, quam antea habebant. Vnde è contra reperiuntur apud Patres loquutiones aliquæ circa fidei mysteria, quæ nunc prolate male sonarent, eo quod vñs voces illas in alia significatione vñsurant. Imò eadem mutatio obseruari potest apud scholasticos, quorum aliquando sententiæ deseri videntur nonnullis, cum reuerâ non deserantur, sed tunc variatio facta est in vocibus, quæ tempore sancti Thomæ, v.g. vel Bonaventura paulò diuersam significationem habebant ab ea, quam nunc habeant, & cogiturn eandem rem contrariis vocibus significare, quorum exempla non raro prudens, & doctus Magister pleraque obseruare poterit.

Dubia aliqua, & notiones circa prædicta.

105 Addenda sunt aliqua notatu digna circa propositiones positionum censuram. Primum est, posse esse diqua iniqua gnam censurâ propositionem, quæ iniquè aliam

propositionem censurâ, ut notat Suarez *della alia* *sect. 2. num. 21.* Castro Palao *tom. 1. trafi. 4. diff. 1.* *2. punct. 1. numero 9.* & alij. Et quidem, si propositione de fide afficiatur censura, iam propositione illa reflexa est hæretica, cum negaret, & damnaret propositionem de fide. Similiter si conclusio Theologica afficeretur censura, propositione illa reflexa est ceronea, cum reprobaret conclusionem illam Theologicam, & sic de aliis. Quando vero censura cadit supra propositionem veram, quidem, vel probabilem non tam tenet, ut qui cam simpliciter negat mereatur censuram, magis dubitari potest, san qui cam non solum negat sed damnat, & graui censura afficit, dignus ut censura aliqua, in quo casu loqui videatur predicti auctores. Et loquendo de probabilibus certum videtur: nam sicut in aliis questionibus que à Theologis agitantur, auctor aliquæ communem Theologorum sensum, & sine sufficienti fundamento propositione confutat temerarie: sic quando Theologi tractant, an aliqua propositione sit digna censura, si aliquis id affirmat, alii omnibus negantibus, & id quidem sine sufficienti fundamento auctor, tunc hæc auctor reflexa censetur temeraria, cum in re Theologica sine fundamento sece opponat communis horum Doctorum sensu. Quando vero propositione illa ab aliquibus Doctoribus censuratur, licet id fortasse improbabiliter faciant, censura erit ad summum improbabilius, probabilis autem, si aliqui alii probabiliter ita sentiant, licet alii probabiliter etiam id negent. In quo excedunt prouocatio aliqui, qui sine fundamento censura proferant, & nullissime excusat Lutus Turianus in suis censurarum, contra plures sententias probabiles grauissimorum Doctorum, quare continget, quod haec propositiones reflexa damnantes alias, sint simul iniquas contra auctores graues, & doctos illarum sententiarum, que immenitatem damnantur, qui grauem patiuntur iniuriam ex censuris huiusmodi ab aliis prolatas. Ideoque merito Ecclesia, & Pontifices eiusmodi propositiones reflexas, & censuras temerare prolatas grauiori nota inuere, & prohibere solent, quia offendunt doctorum animos, & iurgia, ac scandala inter Scholasticos, & magistros generare solent.

Secundò notandum est, solere aliquando Ecclesiam, non solum propositionem, vel auctoritatem aliquam reprobare, aut prohibere, sed etiam censuram gradum determinare, dicendo illam censuram hæreticam, vel erroneam, vel placitum aurum, & gravis offensiu, &c. in qua casu queruntur aliqui, an rem Ecclesiæ iudicium circa gradum censuræ certum sit, & infallibile. Et quidem non est dubium, quando Ecclesia determinat, & declarat aliquam propositionem esse hereticam, nam tunc implicitè declarat contradictoriam esse de fide: non potest autem Ecclesia aberrare proponendo nobis aliquid ut de fide, quod non sit reuera de fide: alioquin tota nostra fides nutaret, quæ fundatur supra fundamentum Apostolorum, & Ecclesiæ, quæ est columna, & firmamentum vertutatis.

De aliis autem censuris potest esse maior difficultas. Ratio autem dubitandi est potest primò, quia si certa est Ecclesiæ censura, sequitur quid ipsa censura destruit seipsum: nam si Ecclesia declarat aliquam propositionem esse erroneam, temerariam, &c. eo ipso constat esse falsam: si ergo

ergo infallibile est eiusmodi Ecclesiæ iudicium: infallibile erit propositionem illam esse falsam, repugnaret ergo declarare illam solum ut errorneam, vel temerariam, quia eo ipso in actu exercito redderetur heretica. Secundò, quia Ecclesia aliquando declarat aliquam propositionem solum ut probabiliorem, prout facit in Clemencia unica de summa Trinitate, & fide Catholica circa sententiam ponentem in parvulis baptizatis virtutes infusas. Si autem iudicium illud Ecclesiæ est infallibiliter verum, iam illa sententia non est deinceps solum probabilior, sed omnino certa, quia si non esset infallibiliter vera, sed falsa, Ecclesia errasset declarando illam probabiliorem: probabilior enim est sententia contraaria, & meliora habet fundamenta, cum fundata esset in veris, & solidis fundamentis, & eius contradictionia non haberet vera, & solida fundamenta, sed solum apparentia.

108 Communiter tamen doctores parentur, Ceterum esse Ecclesiæ iudicium in his censuris statuendis. B. fnes in praesenti quæst. 11. art. 2. in fine dicit esse errorem, vel error proximum dicere, posse Ecclesiæ in eo iudicio errare. Malderus ibidem membr. 5 dicit hæreticum esse, qui id pertinaciter affirmaret. P. Coninch. disp. 18. dub. 8. n. 134. dicit esse valde probabilem hanc Malderi sententiam P. Lufius Turianus in praesenti disp. 55. dub. 5. §. Deinde in aliis dicit esse errorem dicere, quod in his censuris decernendis possit Pontifex summus errare: quod dubium sub eisdem verbis transcriptis postea in disputationibus selectis part. 1. disp. 30. dub. 3.

Ego etiam id puto vel esse erroneum, vel error proximum, quia infallibilis Spiritus sancti assistentiam Ecclesiæ promissa non viderit limitanda ad ea solum dogmata, quæ tanquam de fide proponuntur, & creditur ab Ecclesiæ, sed debet extendi ad ea omnia, quæ fideles ex precepto Ecclesiæ credere tenentur. Hinc enim colligunt Theologi summum Pontificem non posse errare in decretis morum, quæ pro vniuersali proponit: quia ut norauit Cardinalis Bellarm. lib. 4. de Romano Pontifici, cap. 5. si Pontifex loco virtutis præcipere vitium, fideles, qui obediunt tenentur Pontifici, deberent credere vitium esse bonum, ut illud honeste amplectentur, in quo iudicio deciperentur, & errarent omnes, quem errorem, & deceptionem totius Ecclesiæ in iudicando honestum, quod in honestum, & turpe esset, debet Spiritus sanctus ex peculiari sua assistentia impeditre. Hoc autem idem argumentum ad casum præsentem applicari potest: quia si summus Pontifex prohibet fidelibus affectionem aliquam, ut erroneam, temerariam, &c. debent fideles obediens, & cauere ab illa doctrina, tanquam ab erronea, temeraria, &c. debent ergo iudicare turpe esse amplecti doctrinam illam, & quidem tali gradu turpitudinis, qualis reperitur in amplectenda doctrina illa erronea, vel temeraria, &c. Sicut si Pontifex declarat contractum aliquem esse vñiarium, v.g. debent fideles abstinerre ab eo contractu ob turpitudinem vñia in eo apprehensam. Sicut ergo non potest Pontifex decipere Ecclesiæ declarando contractum vñiarium eum, qui iustus, & licitus est, quia facaret, quod fideles omnes deciperentur abstinentes ab eo contractu ob turpitudinem vñia in eo falsa apprehensam: sic non potest decipere Ecclesiæ declarando aliquam doctrinam erroneam, ver.g.

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

que talis non esset, quia eo ipso faceret, quod fideles fugerent eam doctrinam ob turpitudinem erroris in ea falsa apprehensam, atque adeo deciperentur iudicantes eam turpitudinem pecuniam esse in sensu talis doctrinæ, cum reuera non esset.

Dices Pontificem non habere hanc Spiritus sancti assistentiam, vt non eret, quando egredi vult extra suos limites, vt si veller de questionibus Philosophicis, aut medicis decernere: quod quidem facere videtur, quando declarat assertio nem aliquam esse erroneam: nam error, vt supè vidimus, est, qui opponitur conclusioni Theologicae: conclusio autem Theologica est, quæ per evidenter consequentiam infertur ex una præmissa de fide, & altera naturali evidenti. Decerne ergo, quod aliqua conclusio sit Theologica, est declarare, quod sequatur ex duabus præmissis, quarum altera sit de fide, & altera evidens lumine naturæ, quæ declaratio non videtur esse totaliter intra sphæram potestatis Pontificis. Nam licet possit Pontifex declarare, an sit, vel non sit de fide altera præmissa, non tamen videtur posse declarare, an sit, vel non sit altera evidens lumine naturæ: hoc enim iam esset posse definire circa questiones ejusdem Philosophicas, vel medicas, cum non possit decernere erroneam hanc propositionem, Christus non est risibilis, quin decernat esse evidenter lumine naturæ hanc aliam, omnis homo est risibilis: si enim haec non sit evidens in Philosophia, illa alia non erit erronea. Si ergo Pontifex non habet assistentiam Spiritus sancti ad iudicandum de illa propositione naturali evidenti, non poterit certò statuere de conclusione an sit erronea.

Respondet, idem argumentum fieri posse ad probandum non habere summum Pontificem assistentiam Spiritus sancti, ne erret in decretis vniuersalibus circa mores: nam saepe eriam honestas, vel in honestas aliquius actus præcepti, vel prohibiti, non pender solum ex principio regulato, sed etiam ex aliquo alio principio iurisprudentiae, vel Philosophiae moralis, quod lumine naturæ evidenter cognoscitur, ut quod contractus aliquis sit, vel non sit usurpiatus, vel quod aliquod matrimonium sit, vel non sit validum. Et tamen in iis etiam decretis vniuersalibus agnoscent Theologi communiter assistentiam infallibilem, ne Ecclesia decipi possit in ordine ad mores: quia Pontifex est in spiritualibus Pastor communis omnium fidelium, quem omnes tenentur audire, & cui debent obediens in iis, quæ pertinent ad salutem: similiter ergo in censuris doctrinæ necessariæ, vel spectantibus ad salutem, in quibus non minus tenentur fideles audire suum Pastorem, & Doctorem vniuersalem, nec minus ei obediens debent in amplectenda, vel cauenda doctrina, quam ipse ei præcipit, vel prohibet, ceterendum est habere illum eandem assistentiam Spiritus sancti, ne fideles decipiatur, etiam si eiusmodi iudicione dependeat ex parte à principiis lumine naturali cognoscendis. Vide sicut dicere solent Theologi, Pontificem habere potestatem directam in res spirituales, indirectam vero salutem in res omnes temporales quando oportet de iis etiam disponere in ordine ad finem salutis spiritualis, cui tempore alia omnia debent subordinari, & deseriri: sic dicendum est, posse ipsum, quasi potestate, & assistentia directa decernere circa doctrinas revelatas: quasi indirecte vero

A A a 3 circa

circa doctrinas naturales, & naturali lumine cognoscibiles, quando harum etiam cognitio deferuit ad doctrinam salutis, & Teologicam stabilendam, & iudicandam.

112

Vnde facilius apparet, quomodo ex eadem Dei assistentia non possit Pontifex errare in aliis censuris, temeritatis, sapientis hæresim, malè sonantis, &c. nam licet iudicium etiam de his censuris videatur pendere ex notitia aliqua humana non reuelata, ut ex sensu Patrum, & Doctorum, à quo recedit temeritas: ex significatione vocum, & specie, quam auditoribus ingerunt, & alii huiusmodi: in hoc tamen iudicio non permitit Deus erat Pontificem, ad quem spectat indicate fidelibus scopolos, quos vitare debent in doctrina pertinente ad viam salutis, atque etiam voces, quas debent usurpare, vel fugere, ut castæ, pie, & tutæ, ac propriæ loquantur de rebus salutis, prout synodus etiam Tridentina Spiritu sancto edocta decreuit, quomodo propriæ in materia Eucharistie usurpandum sit à fidelibus *Transsubstantiationis* vocabulum. Et idem est de iudicio circa alias Teologicas censuras.

113

Ex quibus constat iam solutio eorum, quæ pro ratione dubitandi in contrarium proposita sunt. Ad primum enim negamus sequelam. Nam quando Pontifex prohibet assertione aliquam ut erroneam, non ideo reddit illam hæreticam, nec eius contradictriam reddit certam de fide, sed sicut dicit hanc esse erroneam, ita dicit contradictriam esse conclusionem Teologicam, & habere gradum certitudinis correspondentem conclusioni Theologica. Nec enim quod Pontifex definit, vel declarat propositionem illato, esse erroneam, definit aut declarat formaliter illam esse falsam, vel contradictriam illius esse veram: sed solum dicit illam esse erroneam, hoc est, opponi assertio Theologica, que sequitur evidenter ex uno principio reuelato, & altero evidenti. Fatoe, ex hoc ipso sequi propositione illam esse falsam, & eius contradictriam esse veram: hoc tamen non definitur à Pontifice, sed id sequitur ex assertione & definitione Pontificis atque ideo qui postea doceret propositionem illam, quam Pontifex damnat ut erroneam non esset hæreticus formaliter, sed presumptivè, quantum assereret esse verum id, cuius falsitas sequitur ex definitione Pontificis declarantis illud tantum erroneous. Vnde Bañes, Malederus, & Coninck locis citatis adiungunt, grauius errare qui dicit Ecclesiam errare posse, vel errare in iis censuris, quām qui solum assereret esse veras propositiones illas ab Ecclesia iudicatas temerarias, offensivas &c. Quod quidem verum est, si Ecclesia non indicauit propositionem illam ad minus erroneous: nam si solum indicauit esse temerariam, v.g. ille, qui postea illam affirmit, erit solum temerarius; qui autem dicit Ecclesiam in ea censura errasse, incurrit hæresim in aliquorum sententia, ut vidimus, & in sententia aliorum incurrit vel errorum, vel aliquid errori proximum.

114

Dices, qui affirmant esse veram propositionem, quam Ecclesia ut temerariam damnauit, dicit aliquid, ex quo per evidenter consequentem inferitur, quod Ecclesia, errare possit in iis censuris: si enim propositum illa est vera; ergo Ecclesia erravit iudicando illa temerariam, nam quod verum est, non est temerarium: ergo qui affirmat esse

verum, dicit aliquid erroneous, vel errori proximum, cū dicat id, ex quo evidenter sequitur Ecclesiam posse decipi in iis censuris. Relpondo negando antecedens; neque enim in rigore Ecclesia ut temerariam damnauit, cogi per evidenter consequentiam ad dicendum Ecclesiam deceptam fuisse in ea censuram sic proposicio contradictriorum temerariae non est de hâ, nec omnino infallibiliter vera, nec eam Ecclesia definit esse veram, sed solum quod sit contra communem sensum Doctorum, & Patrum, & ideo non sine temeritate asseri. Quamvis ergo qui iam asserit, cogatur evidenter faceri, se eam temerare asserere, vel Ecclesiam errasse in ea censura, non cogitur evidenter faceri, quod Ecclesia in censura errauerit, non enim cogitur evidenter faceri, quod non possit aliquando contingere, quod aliquid temere asseratur, quod tamen rupia falsum non sit. Quod idem cum proportionate potest de aliis censuris similibus: nam qui affirmat propositionem male sonantem, vel plurimum aurium offensiuam, vel scandalosam, quis Ecclesia his censuris notauit, non dicit Ecclesiam in censura errasse, ne caliquid, ex quo cogi posse per evidenter consequentiam ad factum Ecclesiam errasse in censura, sed cogitur per evidenter consequentiam faceri, quod vel ipse dicat propositionem male sonantem offensiuam, aut scandalosam, vel quod Ecclesia in censura errauerit. Denique qui asserit id quod Ecclesia proximum errori declarauit, non dicit per evidenter consequentiam faceri, quod Ecclesia errauerit in censura, qui proximum errori, ut supra diximus, est, quod contradicit conclusioni deducta ex præmissis, quarum plerique licet non omnes, iudicant esse alteram de fide, & alteram evidenter, & illationem etiam esse evidenter: non est autem evidens, quod illorum plurimum iudicium sit verum, atque ideo non est evidens, quod qui assert propositionem illam, ut veram, negare debeat, quod sic proxima errori, non ergo admittit errorem, illam affirmando, sed solum in ea assertione censendus erit proximus errori, quoniam graviorem fortasse censuram mereatur, si adduceret Ecclesiam in ea censura deceptam

In secundo arguento pro ratione dubitandi adducto, tangitur dubium illud, An Pontifex vel Ecclesia decernens sententiam aliquam esse probabiliorem, decipi possit in hoc iudicio declarans probabiliorem sententiam, que reuerat minus, vel non magis probabilem est, vel etiam quæ à parte rei falsa sit. De quo egit P. Torrianus dicta disp. 55. dub. 5. & in disputationibus *lectio loco supra citato*, & P. Ferdinandus de Salazar in *defensione pro immaculata Deipara Conceptione cap. 43. §. 1. & 4.* vbi dicunt, nec posse Ecclesiam declarare probabilem sententiam minus probabilem, nec etiam posse contingere, ut falsum repeteretur id, quod Ecclesia aliquando, vel Pontifex probabilis declarauit, prout de fato in *Clementina de summa Trinitate vnam ex duabus sententiis probabilem esse iudicatum fuit.* Pro quo P. Salazar dicto §. 1. adducit Scorum, Valquez, & alios, qui tamen id non dicunt, sed solum

solum affirmanit in Concilio Viennensi relato in directa Clementina, electam fuisse tanquam probabiliorum sententiam illam de infusione virtutum in baptismō parvulorum; imo Vafquez in loco ibi allegato, nempe *i. tom. in 1. 2. diff. 86. lat. 5. cap. 2. ex illo decreto Concil. Viennensis* nullam certitudinem pro sententia illa de infusione habitum colligi posse, quia nimurum infra terminos opinionis relata fuit.

Ego in primis cum praeclisis Auctōribus certum puto, non posse Pontificem, vel Ecclesiam errare, quando fidelibus declarat aliquam doctrinā probabilem esse, ita ut proponat, & docet probabilem esse, quæ minus probabilis est. Ad hoc enim applicari possunt rationes pro iudicio Ecclesia in aliis censuris, & fundati potest in assistenti Spiritu sancti Pontifici, & Ecclesia promissa, qua impeditur, ne doceat fideles falsa pro veris, in iis quæ ad salutem, & pietatem spectant. Sicut ergo Ecclesia proponens alias veritates fidelibus, errare non potest, si nec poterit errare proponens hanc veritatem, nimurum, quod talis opinio probabilior sit, quam opposita: hac enim est etiam veritas aliqua, quam Pontifex, & Ecclesia absolute proponit, & docet. Nam licet non proponat opinionem ipsam, ut veram, sed intra terminos opinionis eam relinquat; propositionem ramen reflexam, scilicet modalem, nimurum quod sententia illa sit probabilior, proponit, & docet absolute, nec hoc relinquit intra terminos opinionis, sed ut certum, & ex proprio sensu absoluē pronunciat hanc sententiam esse probabilem. Quare sicut in aliis, quæ absolute proponit omnibus fidelibus, decipi non potest, sic nec in hoc iudicio reflexo de maiori probabilitate huius partis, quod æquè absolute, & determinatè proponit.

¹¹⁷ Ad quod confirmandum applicari potest argumentum supra adductum, quia sicut Ecclesia definens aliquam assertiōnem esse temerariam, facit, quod fideles apprehendant in eius assensu temeritatis turpitudinem, cuius timore ab ea caueant, & ideo non potest Ecclesia errare proponendo ut temerarium quod tale non est, quia hoc esset decipi fideles proponendo illis honestum, & bonum, pro in honesto, & turpi, ita commendans maiorem probabilitatem alicuius sententia, eo ipso videtur fidelibus proponere honestatē in ea amplectenda, cum honestum, & laudabile sit probabilem partem amplecti reliqua minus probabili: quare fideles auctoritate Ecclesie duci, eam sententiam amplectentur, quia eius assensus ab Ecclesia ut honestus proponitur, & commendatur: deciperentur ergo ab Ecclesia, si reuera sententia illa minus probabilis esset, dum honestus iudicant id, quod reuera magis esset contra, quam secundum regulam veræ prudentia, ad quam spectat probabilita eligere reliquo minus probabili. Quare, si quis post eiusmodi Ecclesie declarationem de maiori probabilitate alicuius sententia, dicaret eam esse minus probabilem, & Ecclesiam deceptam fuisse in eo gradu probabilitatis, decernendo, ego hanc assertiōnem ut erroneam, vel errori proximam facile damnarem.

¹¹⁸ Maior difficultas est in secundo puncto, an extinguere scilicet contingere possit, ut Ecclesia probabilius posse, ut Ecclesia probabiliter omnibus proponat id, quod re vera falsum est. P. Turrianus dicto dubio s. sic ait: *exstimo non posse Pontificem*

errare circa veritatem propositionis, quam declarat fideliūrū ratiōne probabilem (loquimur autem de materia, quod re vera que posse ad mores, vel ad fidem pertinere, licet falsum est) res non sit de fide. (Nam si in hoc posset Pontifex errare, magnum detrimentum posset sequi in Ecclesia: omnes enim amplectentur, & defendunt eam opinionem, & putarent veram, & eius probabilitas in dies cresceret, ac proinde tota Ecclesia falleretur, quod nulla ratione admittendum est. Huic sententiae subscriptus P. Salazar dicit capite 43. §. 1. vers. in primis autem, ubi non satis claram loqui videtur his verbis. Postquam vero ad eum modum Pontifex declarauit, ac sauxit sententiam aliquam esse magis probabilem, qui oppositione asserta, temeritatis saltem nota dignus est. Vbi viderit significare, non posse sine nota temeritatis negari assertioνem, quam Pontifex probabilitatem esse definit, sed forte noluit id dicere, sed solum, quod non possit sine temeritate negari, quod euīmodi assertio probabilior sit, postquam Pontifex eam probabilem declarauit. Alioquin contradiceret sibi, qui cū ibidem multis probet sententiam de immaculata Conceptione Deiparae propositam esse ab Ecclesia, ut probabilem, adhuc tamen §. 2. vers. ego vero fatetur sententiam contrariam sine nota temeritatis posse defendi. Ceterum postea §. 4. vers. ergo ex premissa, ita concludit: Pontifex declarans opinionem aliquam esse magis probabilem, circa veritatem illius errare negat, nec fieri potest, ut quod ipse probabilis esse decrevit, falsum sit a parte rei.

Ego quidem in primis puto, quandiu Ecclesia, vel Pontifex solum declarat, alteram ex dubiis opinionibus esse probabilem, non extrahi contrariam à statu opinionis, nec tale, ac tantum praedictum pati ut qui eam teneat, vel afferas, censura aliqua Theologica, vel temeritatis nota dignus sit. Ino aliquando solet Pontifex iustis de causis prohibere ne interim alterutra ex duabus sententias censura aliqua Theologica ab aduersariis notetur. Per quod tamen praeceps non declarat positionem utramque esse probabilem, sed permittit utramque impune defendi, & ad vitanda scandalū prohibit utramque censuras. Sed licet positionē dicat alteram esse probabilem, non ideo directe vel indirecte prohibitum intelligitur, ne aliquis contrariam sententiam teneat, vel profiteatur nisi id etiam Pontifex exprimat, prout exprimere etiam, & præcipere aliquando posset; quo præcepto prohibetur solum actus exterior, non vero merus interior, quia dum doctrina ipsa non censuratur, sed manet int̄ terminos opinionis, licet minus probabilis non efficiat peccatum saltem graue internum merito alienum contraria sententia præbere.

¹¹⁹ Ratio autem ex dictis videtur clara quia si Pontifex non posset declarare aliquam doctrinā ut probabilem, quin eo ipso contraria assertio maneret digna censura aliqua Theologica, contradiceret sibi eiusmodi declaratio: liquidem ex uno capite protestatur Pontifex, si nihil certum definire, sed solum maiorem viuis partis probabilitatem declarare relinquendo utramque partem in statu opinionis: ex altero autem capite sententiam contrariam in actu exercito extraheret à statu opinionis, ad statum doctrinæ temeritatis atque adeo illam etiam aliam, quam dicit esse probabilem redderer in actu exercito certam, & à qua sine graui peccato non posse

quispiam etiam per assensum mērē internū recēdere. Si ergo supponit, posse Pontificem iudicare de mera probabilitate maiore alterius partis citramm certam definitionem, aut declarationem, fatendum est, posse id facere, ita ut contraria sententia non maneat adhuc illi Theologicæ censuræ obnoxia.

121

Dices, si post illam Pontificis declarationem aliquis doceat contrariam sententiam, quam Pontifex iudicauit minus probabilem, eo ipso dicit, eam esse magis probabilem, quod est directè contra declarationem Pontificis, nec potest ad minus sine temeritate affirmari. Sequela verò probatur, quia qui post decretum Concilij Vienensis, v. g. quo sententia ponens virtutes infusas in parvulis baptizatis, ut probabiliter approbata fuit, dixissent, non ponit eiulmodi virtutes infusas in parvulis, eo ipso eam sententiam negantem approbat ut veram, atque adeo ut veriorem, & probabilem, quam, contrariam. Quotiescumque enim magister statuit assertione aliquam absolutè, videtur etiam absolute assertere, id sibi verius, & probabilius saltem videri, quam opositum: ergo contradiceret Concilio dicenti probabilem esse sententiam contrariam affirmatiuam, atque adeo non posset ea assertio temeritatis ad minus notam non incurtere. Respondeatur, negando sequelam: nam in rigore loquendo non estidem aliquam conclusionem absolutè, & ut veram statuere, ac dicere eam esse probabilem, quam opositum. Quod in primis à posteriori constat in hæretico, cui sufficienter in actu priori proximo proponitur fides Catholica, ita ut posset illam amplecti, & per consequens habet indicium eidens de eius credibilitate, quo eidenter iudicat illam esse prudenter credibilem, inquit esse obligationem grauem illam credendi doctrinam contrariam, ut pote quo prudenter credi non possit: quare iudicat eidenter credibiliorem esse doctrinam Catholicam, quam suam, alioquin non haberet omnia requisita in actu primo ad credendum fidem diuinam. Cum quo iudicio eidenti non potest stare simul iudicium, quo dicat credibiliorem esse doctrinam contrariam; non potest enim simul iudicare eidenter maiorem credibilitatem nostra fidei, & iudicare etiam, suam sectam esse magis credibilem, quia hoc est affirmare simul duo contradictiones: & tamen cum illo iudicio eidenti de maiori credibilitate nostra fidei, & quod doctrina contraria non potest prudenter credi, habet assensum actualem, quo in prudenter credit doctrinam suam sectam. Non est ergo idem credere illam doctrinam, ac iudicare, illam esse magis credibilem, sed potest assentiri illi passi, quam simul iudicat esse minus credibilem. Similiter ergo poterit quis assentiri alicui opinioni, quamvis simul cum Ecclesia sentiat, contrariam esse probabilem, & per consequens non sequitur, quod contradicat Ecclesiæ dicenti, illam esse probabilem, ex eo quod præter assensum contraria, quam Ecclesia dicit esse minus probabilem.

122

Ratio autem à priori est, quia quoties obiectum non proponitur eidenter, sed obscure, intellectus non coniunctur, nec cogitur ad assensum unius partis, etiam si pro illa sint meliora argumenta, quam pro parte contraria, sed subordinatur voluntati, quæ pro majori affectu ad unam partem potest imperare intellectui assen-

sam ad illam partem, in qua apparet etiam aliqua ratio veri, etiam si prudenter dicter, non illi, sed alteri assentendum esse. Nam sicut in aliis materiae potest voluntas contra regulas prudenter eligere minus bonum, in quo tamē aliqua ratio boni appareat; ita potest eligere contra easdem regulas prudenter assensum veri minus probabilius, dum tamen in ea aliqua species veri appearat. Cū ergo Pontifex declarans aliquam sententiam probabilem non intendat negare probabilitatem alterius, multo facilius potest voluntas ex aliquo peculiari affectu eligere assensum partis minus probabilius, cū in ea non solam speciem aliquam veri, sed etiam probabilitatem inueniat. Vnde sicut voluntate elegente minus bonum, reliquo peccator eligens bonum delectabile turpe, reliquo bono honesto, & æterno, errat semper in fide iudicans, melius esse bonum turpe, quam bonum honestum: ita intellectus eligens imperio voluntatis assensum opinionis minus probabilius, non est necesse quod errat circa excellentiam probabilitatis, sed potest simul, & acutus concedere maiorem probabilitatem alterius partis, & tamen assentiri huic alteri minus probabili: nimirum namque potest effectus nofer, facere ut intellectus assentientur vni potius partii, quam alteri & communiter is assensus ad minus probabile procedit ex affectu aliquo ad aliquod aliud bonum, quod voluntas per talem assensum intellectualem intendit.

Vnde vtrenius addo, licet prie credi possit nunquam Deum permittatum, quod summus Pontifex, vel Ecclesia approbet, & proponat omnibus fidelibus, tanquam probabilem doctrinam aliquam, quæ à parte rei sit falsa, id tamen non repugnare ex principiis intrinsecis, nec ex aliqua Dei promissione huculque facta id posse satis colligi. Ratio autem eadem est: id videtur, quia si id fieri non posset, idem est decernere eam doctrinam esse probabilem, ac decernere absoluē eius veritatem: quare postquam declarata esset doctrina illa probabilius, non posset ullus fidelis licet ei dissentire: vel contraria sententiam tenere, nam eo ipso diceret Ecclesiam proponere ut probabilem doctrinam aliquam falsam: quare non minus tenerentur omnes eam sententiam in posterum amplecti, quam si contraria sententia damnata fuisset absolute, & declarata ad minus erronea, vel temeraria. Consequens autem est aperte falsum, & contra mentem Pontificis, qui declarantes solū aliquam sententiam esse probabilem, non intendunt obligare fideles ad eam tenendam, sed potius eo ipso tacite permittunt contrariam sententiam, & eam intrā terminos opinionis relinquent: non ergo sentiunt, quod repugnet iam falsitas in ea sententia, quam dicunt esse probabilem, sed solū de gradu probabilitatis, loquuntur, scientes iuxta commune Philosophi axioma, posse aliquando falsa esse probabilem veris: possunt enim habere maiora auctoritatis, vel apparentis rationis fundamenta, que ea reddant probabilita, hoc est, magis persuasibilia, & facilita, vi defendant ab argumentis contrariis: sicut ante refutatum Trinitatis mysterium probabilem fu-

set stando in mera ratione humana, & naturali repugnare Trinitatem personatum cum unitate essentiae, quam id non repugnare, & multò facilius iuxta humanum captum id defendi potuisse, quia misericordia est falsum, quod idem nunc in materiis non reuelat contingentem.

¹²⁴ Dicit aliquis, non sequi hanc obligationem, ex eo quod repugnat falsitas sententiae declarata ab Ecclesia probabiliorem, quia cum non sit certa haec ipsa repugnantia falsitatis, sed solum sit sub opinione, posset aliquis sequi opinionem contrariantem negantem illam repugnantiam, & hoc pacto excusari sequenda sententia, quam Ecclesia declarat probabiliorem, quia probabilitas putat adhuc illam posse esse falsam. Sed contra, quia haec excusatio est solum per accidens: nam si revera adest talis repugnantia intrinseca, vel ex promissione Dei, idem erit tamen declarare aliquam sententiam esse probabiliorem, ac illam esse veram, & solum per accidens excusabuntur fideles dubitantes de eius veritate, eo quod aliqui dubitent de infallibili promissione Dei, quae revera est circa repugnantiam maioris probabilitatis declarata cum falsitate. Per se tamen, & scilicet ignorantia declarata illa obligaret omnes fideles ad amplectendam sine villa controversia in posterum sententiam illam declaratam probabiliorem; atque adeo, per se loquendo, non habet Ecclesia potestatem declarandi opinionem probabiliorem, relinquendo eam in statu opinionis probabilioris, & reliqua facultate amplectendi contrariam, sed vobis ille, quem Ecclesia haberet declarandi opiniones probabiliores, totus est per accidens, & procedit ex ignorantia diuinæ promissionis factæ de assistentiâ Spiritus sancti, ne declaretur opinio probabilius ab Ecclesia, quæ non sit vera, quam promissionem diuinam, si Ecclesia non ignoraret non posset declarare opiniones probabiliores, sed deberet ex ipso declarare esse veras, ablata omni facultate sequendi opiniones contrarias, quæ omnia, ut constat, non possunt sine absurdis concedi. Et quidem magis derogari videtur auctoritatib[us] Pontificis, & Ecclesiæ, dicendo, quod propter ignorantiam promissionis sibi à Deo factæ exercit potestatem, quam non habent declarandi maiorem probabilitatem alius opinionis, sine obligatione illam amplectendi, quam dicendo non habere hanc assistentiam Dei promissam, vt non declareret magis probabilem opinionem, quæ tamen falsa sit. Nam primum illud non potest esse sine deceptione Ecclesia putantis, se non habere tam promissionem, quam revera habet: hoc autem secundum potest fieri sine deceptione Ecclesiæ, quæ quidem non errat circa maiorem probabilitatem, cum illa reperiatur posse de facto etiam in ea doctrina, qua à parte rei falsa sit.

¹²⁵ Quod denique confirmari potest quia ex ipso quod Ecclesia solum proponit doctrinam aliquam ut probabiliorem, significat non posse prudenter praestari à fidibus, nisi assensum probabilem, & per consequens assensum cum formidine formalis, & actualis, quæ formido solum excluditur per assensum certum, & firmum. Formido autem formalis æquiualet huius iudicio, fortasse non ita est, per quod latius significatur non repugnare, quod contrarium sit verum; ergo ex ipso quod Ecclesia proponat aliquid solum, ut probabilius, debent fideles, si prudenter operantur, formida-

re, & putare, quod non repugnet id falsum esse. Quomodo ergo declaratio illa maioris probabilitatis potest afferre infallibilitatem, & repugnantiam cum falso, quæ eadem declaratio dicit modum assentendi cum formidine, & timore ne forte falsum sit id, quod creditur? Timor certè, & maximè timor, & formido prudens, non est de periculo impossibili, sed solum de possibili.

Contra hoc tamen P. Salazar loco citato §.4. ex Turriano arguit ex illo alio principio committere recepto, quod scilicet impossibile sit Ecclesiæ totam decipi in doctrina aliqua, quæ concernat doctrinam fidei, vel pertineat ad mores. Quod quidem ipse ita intelligendum putat ut non solum repugnet omnes fideles vel doctores scholasticos, assensu firme, & certo aliquod falsum amplecti, sed etiam assensu probabili; nec id solum dum in Concilio aliquo Episcopi, & Pastores totam Ecclesiæ repræsentant, sed etiam extra Concilium, ita ut falsum esse non possit id, quod omnes Episcopi, vel maior eorum pars etiam extra Concilium assensu faltem probabili credit, in rebus ad fidem, vel mores spectantibus. Si autem Pontifex aliquid ut probabilius proponit, eo ipso Ecclesiæ tota, vel certè maior eius pars eam opinionem amplectitur, ergo ea sententia falsa esse non potest, alioquin iam tota, vel maior pars Ecclesiæ deciperetur, quod repugnat.

Hoc tamen argumentum, ni fallor, retorque ri potest contra ipsos, quia si Pontifex solum declarat aliquam opinionem esse probabiliorem, tota vel maior pars Ecclesiæ eam solum probabili, & opinatiū sequetur, tangam opinionem magis probabilem, ut aduersarij fatentur; ergo assentientur cum formidine, & per consequens faltem implicitè sentient, posse fortasse non esse veram, hoc enim est formidare: ergo iam tota Ecclesiæ sentit aliquod falsum: nam sentit, posse sententiam illam esse falsam, cum in sententia horum auctorum non possit ea sententia esse falsa, quam Pontifex declarauit esse probabilem. Si ergo est absurdum, quod fideles omnes sentiant aliquid falsum, multo magis hoc absurdum sequitur, in eorum sententia, quam in nostra, cum iam tunc omnes formident, & dicant faltem implicitè posse illam opinionem esse falsam, quæ tamen in eorum sententia falsa esse non potest.

Facilius ergo in nostra sententia respondeatur, non esse repugnantiam intrinsecam, nec promissionem diuinam Ecclesiæ factam de veritate opinionis, quam Ecclesia declarat solum, ut opinionem magis probabilem, & ideo fideles non errare, nec decipi, dum formidant, & dicunt, fortasse esse falso, quia per principia intrinseca, aut promissionem Dei id non repugnat. Quamvis autem non solum maior pars, sed omnes prorsus fideles, eam opinionem amplectantur, dum tamen solum eam ut opinionem tenent, consensus ille fideliū non est regula infallibilis veritatis, sed solum quando aliquid firmiter tenent, & ut dogma, ut docent Doctores, quos idem Salazar ibidem citavit, vocans eos severiores Theologos, & satis significauit Cardinalis Bellarmin. lib. 3. de Eccles. c. 14. Et quidem cum ex consensu Ecclesiæ fundamentum accipient Pontifices, & Concilia ad definitiones fidei facienda non possint id prudenter colligere ex solo consensu

¹²⁶¹²⁷¹²⁸

seniū formidololo, quo doctores facerent se de-
venire eis doctrinæ dubitare. Quis enim re-
geret, seculo proximo arte scorum maiorem pa-
rem Theologorum, ino ferè omnes docuisse in
scholis B. Virginem conceptam fuisse in peccato
originali? Peto ergo ab Averasius, in conser-
fus ille Theologorum scholasticorum sufficeret
tunc ad infallibilitatem illius doctrinæ affluen-
dam? id quod in plerisque aliis materia obser-
vati facile potest: nam quæ opinio hoc seculo
in scholis frequentissima est, & ferè ab omnibus
defenditur, seculo proximo, remeliū exami-
nata, & nouis fundamentis apparentibus, à pa-
cis retinebitur. Non ergo repugnat aliquandiu
maiorem scholasticorum partem opinionem ali-
quam, ut probabiliorem amplecti, quæ re ipsa
falsa sit, atque adeo, quamvis posita declaratio-
ne Pontificia, de maiori probabilitate vnius op-
inionis omnes ferè, vel maior pars eam sequere-
tur, non inde infallibilitatem ex diuina promis-
sione sibi compararet; quamdiu eam solūm ut
opinionem, & cum formidine sequerentur.

129 Addidi tamen, posse pīe credi, quod licet cir-
ca hoc nulla extet diuina promissio, Deus tam-
en non permittebat ab Ecclesia doctrinam aliquam circa huiusmodi materiam fidelibus om-
nibus, ut probabiliorem proponi, quæ re ipsa
falsa sit. Ratio autem ad hoc ita pīe existimandu-
num non est, quod ex illa declaratione iam fide-
lium sensus communis in eam opinionem pro-
penderet, qui communis sensus haberi non po-
test, circa opinionem falsam: sed ratio esse po-
test, quia Deus dedit summum Pontificem præ-
ceptorem, & magistrum communem, quem omnes
fideles audire debent, & eius doctrinam amplecti,
atque adeo promisit etiam ita ei assistere, ut iis,
quæ circa pietatem, religionem, & mores om-
nibus fidelibus proponit, errare non possit. Et
quamvis tota hæc promissio, & assistentia Dei
integra esse posset, etiamsi doctrinam aliquam
probabiliorem esset doccat, quæ falsa sit; si tam-
en reuera si probabilius, vt dictum est, nec
enim tunc falso doceret, cùm non dicat doctrinam
illam esse veram: adhuc tamen ad diuinam
prudentiam videtur aliquo modo spectare, & pīe
credi potest, Deum semper prouidere, ne op-
inionem fallam, vt probabiliorem Ecclesia pro-
ponat. Quia licet nec tunc Ecclesiam deciperet,
ex superabundanti tamen erga Ecclesiam
prudentia, pīe credi potest, quod id etiam
impedit, ne fidelibus detur occasio etiam indire-
cte ex Pontificis doctrina adhærendi tenacius
opinioni falsæ. Negari enim non potest, quod
posita illa Pontificia declaratione de maiori pro-
babilitate sententia falsæ, reuerentia, & affec-
tus, quem fideles erga Pontificem, & præcep-
torem suum habent, efficeret, vt maiori pro-
pensione deinceps erga opinionem illam ferren-
tur, & difficultas multo ab ea poscent remoueri.
Quare eti declaratio Pontificis non contineret
fallum, daret tamen occasionem magnam fide-
libus adhærendi magis, & magis doctrinæ falsæ;
& hoc propter reuerentiam erga communem
præceptorem ab ipso Deo fidelibus propositum,
quæ redderet difficultatem inuenit falsitatem,
si quæ in ea opinione esset: nam declaratio illa
Pontificia tantum pondus opinioni illi addis-
set, ut paucissimi deinceps inuenientur, qui con-
trariis rationibus aures præberent, ino omnes
incumberent ad eas dissoluendas. Possimus ergo

pīe existimare non permisum Deum, quid
opinio rūquam falsa, ut probabile fidelium
accidens à lumino Pontifice proponatur, quan-
tus de hoc nulla specialis promissio Christi do-
mini nobis, ut dixi, facta sit.

Tertio notandum pīo in hac censuram
materia id, quod propria experientia doce-
cisse omnino est, ut censura fideliter, & iisdem
verbis referatur, quibus Censores vñ fāc-
tum vñius, vel alterius verbū omisso mutum hū
conferre potest ad substantiam, vel modum cen-
surae latet. Vnde prudenter faciet Censor, si nu-
quam nisi in scriptis censuram propositionis ibi, Matis
dem scripta proferat, ino & apud se exemplar
propositionis, & censuræ retinet, quo consin-
cere possit, si vel propostio, vel censura postea
alterata referatur. Inueni non semel respon-
sū, vel censuras à me petitæ non eisdem verbis re-
latas, & editas, ita ut necesse fuerit mihi pro meis
non agnoscere. In quo aliquis querelę scrupulus
mihi remansit erga P. Thomam Campanellam,
qui in suo opūculo de Prædestinatione, & re-
probatione statim initio, aliquos suis articulos
refert, meo nomine subscripto, & à me simpliciter
approbatos sine villa restrictione, vel explica-
tione, quos tamen ego, quantum memini potui,
non ita absolute probauit, sed cum explica-
tionibus, & limitationibus addendis, quæ ibi
desideratur. Eodemque iure possim aduersis
alios conqueri, quorum tamen nominibus pa-
cendum dixi: lectorum tamen monitum volo,
ne facile approbatores, vel Censores damnet,
nisi approbationem, vel censuram originalem
videat. Ego certè hanc fidem censoribus meorum
librorum ita religiosè seruo, ut si quid postea
addendum, vel explicandum mihi occurrit, iisdem
denud notum esse velim, nec vñscrum mihi
licentiam sub eorum censuræ praetextu quidam
addere, quod non probauerant. Nec mihi
cum expertus fuim, eandem cautelam
ab Illusterrimis Sacra Rotæ auditoribus præ-
dictissime obseruari, quibus, cum ipsi exemplar
responsi aliquius moralis meo nomine sub-
scriptum ab uno, vel altero litigante offerti con-
tingit, mandatur exemplar ipsum a me coram no-
tario relegendum, & recognoscendum. Quod quidem
prudentissime fit, quia siue bona, siue
mala multorum fides licentiam hanc induxit, vel
addendi, vel tollendi, vel sub brevioris compen-
dij praetextu omitendi, que ipsi forte parum
videntur ad substantiam rei spectare, fine quibus
tamen prudens Doctor, nunquam censuram, vel
refponsum illud sui nominis subscriptione con-
signasset. Sufficiat id breuiter monuisse, vex iis
quæ ego non sine dolore didicis, prudentiores alii
in hoc periculo fieri possunt.

Quarto, & ultimò dubitari potest de mal-
itia, & culpa eorum, qui infra heresim erant in
Propositionibus, vel erroreis, vel temerariis, vel
alia Theologica censura digna. De quo puncto
agit Suarez diff. 19, sett. 6. & notat merito, sicut
non dicitur hereticus simpliciter, & absolute qui ignorat
ex ignorantia errat in fide, sic nec dici simpliciter posse
temerarium, vel erroneum, &c. qui ex ignorantia
affertur propositioni temerarii, vel erronei, mox
sed ad hos gradus requiri cū proportione aduer-
tentiam ad oppositionem, quam habet cum do-
ctrina Patrum, vel cum conclusione Theologica, gnu-
&c. Supponit deinde, hos affensus, & collectiones
non carere peccato, cūm ab Ecclesia, & Conci-
lio

liis damnentur, & puniantur grauitate, nec possunt sine imprudentia admitti, imprudentissimum enim est temere, vel errore opinari in doctrina sacra: præsertim cum hinc sit facilius occasio negligi etiam res ipsas fidei, & scandalum, ac præjudicium magnum proximis inferatur, in quorum mentibus errores in materia tanti ponderis gignuntur.

132 Addit deinde peccatum hoc non esse propriè, & directè contra fidem, nec etiam reductuè, quia non opponitur diuinæ reuelationi, & quia debet habere speciem propriam, ad quam directè pertineat; omne enim peccatum debet directè opponi aliqui virtuti debita. Quare dicit, hoc peccatum ex sua specie intrinseca directè opponi studiostatim, & pertinere ad curiositatem vitiosam, seu intemperantiam sciendi, contra illud Pauli ad Rom. 12. Non plus sapere quām oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: & illud Ecclesiastis 3. Alterius te ne queris, & fortiora te ne serutatus fueris, & in pluribus operibus Dei noli esse curiosus, quod Augustinus peccatum intemperantiae vocavit lib. 10. de moribus Ecclesiae c. 21. Reclamè, inquit, curiosi esse prohibemur, quod magnum temperantiae genus est: quod de temperantia, & intemperantia spirituali intelligi debet. Protest tam ex circumstantiis hoc peccatum ad alias species quasi extrinsecas pertinet; nimis contra fidem ob periculum, vel detrimentum fidei illatum, quatenus eius fundamen- tali debilitantur, vel heresis periculum procuratur, vel contra charitatem, quatenus proximis scandalum praebetur, vel contra iustitiam, quando aliquis ex iustitia, & officio tenetur ad docendam veritatem.

133 Hæc latius Suarez ibi, à quibus rāmen pauld alter in aliquibus dicendum puto; & in primis videtur peccatum hoc, quando assertio versatur in materia morali, pertinere etiam ad genus vi- tij, cuius materiam concernit illa assertio falsa, vt si sit in materia iustitiae, pertinebat ad iniustitiam; si in materia religionis, ad irreligiositatem, &c. Secundò plerumque eiusmodi propositiones censurabiles esse etiam contra Religionem, quatenus vel continent blasphemiam, vel irreuerentiam contra res sacras, vel ritus, aut usus Ecclesiasticos. Vnde aliquid etiam erunt contra Duliam, vel Hyperduliam, quando sunt contra reverentiam debitam sanctis, vel Deiparæ Virginis, & sic de aliis.

134 Tertiò non videtur in vniuersum verum, quod omnes assertiones censurabiles sint contra virtutem studiostatim. Vidimus enim alias propositiones notari censura, propter inordinarum usum vocum, quibus profertur, quales sunt, sapientia heresim, sapientia errorum, male sonans, suspella, piarum aurium offensiva, scandalosa, & similes, de quibus vidimus supra, posse nullam falsitatem continere, sed sensum verum, qui tamen vel non deberet proferri, vel certe non iis verbis, quæ dubium possuntingerere, vel suspicionem de alio sensu falso in corde proferentis latente. Vnde non erit contra studiostatum verum illum sensum in corde sentire, sed malitia se tener ex parte prolationis, vel verborum quibus profertur. Nam si proferens propositionem sapientem heresim, vel suspectam de heresi, vel errore, heresim, vel errorem illum in corde re- near, iam peccat contra fidem: si vero nihil tale habeat in corde, non peccat contra studiosta-

tem, nec contra temperantiam debitam in scien- do, sed potius contra temperantiam, & mode- stiam debitam in loquendo, quam vnuquisque debet obseruare, vt non solum à falsis abstineat, sed etiam à veri prolatione, quæ vel propter rem ipsam, vel modum, & verba quibus utimur, of- fendere possit vel date ansum suspicandi sensum aliquem falsum, & perniciosum in hisce mate- riis. Malitia ergo hanc assertio, quando proferens falsum sensum non significat, non est contra studiostatum, sed contra alias virtutes. Et quidem quando verba propter malum sonum, vel abusum offendunt, vel dubium, aut suspi- cionem ingerunt de falso sensu, aut falsitate fal- tem latente in prorérente circa fidem, vel circa aliquid, quod connexionem habet cum fidei; qua- lis est conclusio Theologica, vel aliquid aliud, quod oportet sumum esse, ne fides ipsa vacillet; Hæc peccata sunt contra ipsam virtutem fidei. Nam sicut dispt. 14. sect. 1. diximus, confessionem externam fidei esse actum proprium ipsius virtutis fidei, quatenus imperatur ab eodem habitu pia affectionis, quo volumus cultum diuinæ ve- racitatis, atque adeo negatio externa fidei oppo- nitur etiam virtuti fidei, quæ eam prohibet, vt repugnantem cultui exteriæ veracitatis diuinæ: sic dicendum est ab eadem fidei virtute, & ab eodem habitu pia affectionis prohiberi omnes assertiones externas, quæ licet non ita immediata- tè, vel clarè, mediate saltē, vel dubiè præferunt speciem aliquam, vel suspicionem contra fidem: hæc enim omnia derogant cultui debito diuinæ veracitati, quam ob eius infinitam excellentiam ita debemus colere, vt nec mediata, nec per con- sequentiam, nec alio modo apparere possit, quod cam negamus; sed ita potius obseruate de- bimus verba nostra, vt sinceram omnino fidem ostendant. Vnde merito hæc etiam peccata ab iidem fidei Inquisitoribus puniuntur, vt potè quæ eidem fidei virtuti aduersantur.

Quando vero assertiones non censurantur propter oppositionem, vel suspicionem oppo- sitionis cum fidei, sed propter alias rationes, tunc malitia non erit contra virtutem fidei, sed contra alias virtutes, v.g. propulsio scandalosa po- test esse extra doctrinam fidei, vt supra vidimus, quatenus præberet occasionem peccandi in aliis materiis, atque adeo malitia erit diuersa in spe- cie, pro diuersitate virtutis, contra quam peccan- di occasionem, & scandalum præbet doctrina il- la. Propositio etiam piarum aurium offensiva si non offendat aures circa doctrinam fidei, sed circa alias materias, pertinebit eius malitia, ad diuersas species iuxta diuersitatem materiæ virtutis, contra quam offensionem præberet. Blasphemia vero propositio, quæ errorum, vel falsitatem non continet, continebit solam malitiam contra religionem, vel contra duliam, cum eius malitia defumatur ex irreverentia contra Deum vel res sacras, aut sanctos, &c.

Queri potest, quid dicendum sit de illo, qui non profert exterius, sed solum in mente sua Quid dicen- habet assensum errorum oppositum conclusio. dum sit de ni Theologicæ tamen, vt non neget vlo illo, qui non modo præmissam de fide, sed solum præmissam preferi exter- iorū, sed solum illam naturalem, & idcirco neget conclu- sionem Theologicam: hic peccat contra fidem habet af- dem, vel contra alias virtutes? Respondeo, vel sensum erro- ille aduertit, præmissam illam naturalem esse tam con- cludentem, & tunc non potest illam negare, & suni T. colo- fallam gice, &c.

falsam asserere; vel non aduerit esse eidem, & tunc iterum distinguo. Vel enim scit ab aliis, vel saltē à plerisque iudicari eidem, licet sibi guidens non appareat, vel id ignorat. Si ignorat, non admittit errorē, cūm ignorat suam opinionem aduersari conclusionē Theologicā. Si vero sciat ab aliis reputari eidem illam præmissam, & tamen pertinaciter dissentiat, non carebit culpa graui, cūm eo ipso sciat propositionem illam esse ad minus proximam errori iuxta definitionem supra à nobis traditam, de propositione errori proxima, & quidem culpa erit contra fidem quia propter connexionem, quam conclusio Theologica habet cum fide, eadem fides videtur obligare ad eam non negandam, sicut multo minus excusaretur, qui propositionem errorem crederet, licet id posset facere, negando solum præmissam naturalem, ex qua infertur si tamen hic diffensus stare posset cum notitia de eidem propositione.

SECTIO IV.

De ijs, quæ requiruntur ex parte subiecti ad hæresē contrahendam.

137

Diximus de ijs, quæ requiruntur ex parte obiecti, ut propositione sit hæretica: nunc dicendum est de ijs, quæ requiruntur ex parte subiecti ut homo censensus sit hæreticus: certum enim est, posse aliquem hæreticum credere, & profiteri, quin ipse hæreticus sit ob defectum aliquid conditionis requisita ex parte subiecti, quæ conditions nunc in particulis examinanda sunt. Aliqua tamen breuiter indicanda sunt, quia de ijs dixi Disp. 18. sct. 3. & 4. vbi diximus, hæreticum non esse in tigore proprio, qui etiam post baptismum deserit omnino totam fidem Christianam, & transit ad iudaismum, vel paganismum: ille enim vocatur Apostata, & licet omnes hæreticorum pœnas incurat, non tamen est hæreticus, quia hæreticus non est, qui Christianum non confitetur, sed qui partem Christianæ religionis propriam retinet, & sub nomine Christiano alios errores contra Catholicam fidem admisceret.

S. I.

De Baptismo, an sine illo posse aliquis esse hæreticus.

138

Secunda ergo, & potissima conditio ad hæreticum requisita assignari solet baptismus, pro quo distinguenda est duplex quæstio. Prima esse potest, an malitia hæretici reperiatur possit in homine non baptizato, & ille in foro Dei censensus sit hæreticus, in quo sensu loqui sumus dicta disp. 18. sct. 3. vbi dixi differentiam hæretici ab aliis infidelitatibus, non desumi ex parte subiecti errantis, sed ex parte obiecti negati: sed tamen ibidem monui, me non agere de hæretico strictè, sed latè sumpto, & in eodem sensu ibi sct. 4. dixi, Carhecumenum recedentem à fide aliquis dicatur proprie hæreticus.

An strictè loquendo, & in foro Ecclesiæ requiruntur Baptismus, ut aliquis dicatur proprie hæreticus.

tut baptismus suscepimus, ut aliquis dicatur propriè hæreticus. Negat Castro lib. 1. de infra hereticorum punitione cap. 8. quia Carhecumenus est intra Ecclesiam saluari enim potest, & extra Ecclesiam salus esse non potest, ergo est membrum Ecclesiae, cūm sit membrum Christi, cuius fidem proficit, & ideo possit à Christo salutem participare: ergo est membrum corporis Christi, quod est Ecclesia, & per consequens potest Ecclesia eum iudicare, & punire, sicut quavis Republica ea potest suum ciuitatem tanquam proprium membra iudicare, & corrigit.

Hanc Castri sententiam metitq; alij omnes reciunt, quos afferrunt, & sequuntur Suarez dict. 19. sct. 5. num. 3. & 6. Thomas Sanchez lib. 1. in Decal. cap. 7. num. 34. Hurtado dict. 8. sct. 2. §. 11. Castro Palao tom. 1. tral. 4. dict. punct. 2. num. 20. & alij communiter. Rationem est clara, quia Carhecumenus quantumlibet desiderium baptismi ostenderet, & fidem mente conceperit, te tamen vera nondum Ecclesiam ita ingressus est, ut Ecclesia iudicio subesse possit, & definitur Trident. sct. 14. c. 2. his verbis: *cum Ecclesia in neminem iudicium exercet, quoniam prius in ipsam per baptismi ianuam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit, Apofolus de his, quæ foris sunt indicare? non potest ergo Ecclesia eos, qui nondum per baptismi ianuam in eam sunt ingressi, penitus propter eorum crimina punire, atque adeo licet in foro Dei hæretici sint, recedendo ab aliquo dogmate Christianæ fidei, non sunt tamen hæretici in foro Ecclesiae, nec eos sub hæreticorum nomine Ecclesia intelligit, quoties pœnas aliquas aduersus hæreticos statuit. Sunt enim de corpore Christi, atque adeo ad Ecclesiam pertinent, solum interius, & quoad fructus interius, & inuisibilis participandos, non verò exterius, & quoad effectus visibiles, quia nondum signo visibili baptismi insigniti sunt, nec per visibilem ianuam sunt ingredi in corpus Ecclesiae visibile, quare ab Ecclesia, quæ est visibilis Republica, iudicari non possunt: & hic est sensus, & praxis ipsius Ecclesiae, quæ nunquam se se ingerit in hac iudicia, sed ea relinquunt invisibili iudici, qui Deus est, ut innumeris adductis testatur Farinacius de hæresi quæst. 178. à num. 1. 28. per plures sequentes.*

Circa hoc dubitatur primò. An qui baptizatus fuit, sed tamen baptismō inutilido ob defitum substantiale in materia, vel forma, vel intentione, sit postea hæreticus punibilis ab Ecclesia. Affirmant Alfonsus de Castro, Simancas, Gabriel. Azor, & Farinacius apud Castrum P. lao dicto puncto 2. num. 20. quibus additum Sayrum & Henriquez apud Dianam part. 4. tral. 8. sct. 1. de officio & potestate Inquisitorum resolut. 78. prædicto quod probat Simancas, quia iste baptizatus est in baptismō flaminis, & quia in hac re plus operatur opinio, quam veritas. Alij tamen communiter, & merito id negant, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez dicto cap. 7. num. 3. 4. Castro Palao loco proximè citato, Suarez dicta sct. 5. num. 8. Hurtado dicta dict. 8. sct. 5. & alij. Quia adhuc in eo casu verificator ratio à Tridentino adducta, quod ille verò non est ingressus in Ecclesiam per baptismi ianuam, atque ideo fuisse adhuc sit, quare ad Ecclesiae iudicium adhuc non spectat. Nec obstat, quod dicebatur de baptismō flaminis: nam illud retorquet bene Suarez aduersus ipsum Simancam, qui negaverat Cathæcumenum